

TULKKIEN TYÖSUHDE- JA ANSIOKYSELY 2018

Hanna Putkonen-Kankaanpää

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

www.humak.fi

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
2. Kyselyn taustatiedot.....	4
2.1. Tehtäviä.....	4
2.2. Työhistorian pituus	5
3. Työnantaja.....	6
3.1. Organisaation työntekijämäärä.....	7
4. Työllisyystilanne.....	8
4.1. Työnkuvia.....	8
4.2. Työsopimuksista	9
4.3. Työn määrä	9
4.4. Matkustaminen	10
4.5. Työstä saatu palkka	12
5. Työsuhteen laatu.....	15
6. Mahdollinen työn jatkuminen tai työttömyys.....	17
6.1. Aiempien työsuhteiden määrä.....	18
6.2. Työttömyys	19
7. Kelan vaikutus tulkkien työtilanteeseen.....	20
8. Tulkkien ajatuksia tulkkialan työstä	22

TULKKIEN TYÖSUHDE- JA ANSIOKYSELY 2018

Hanna Putkonen-Kankaapää

ISBN 978-952-456-357-4

ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkajulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 96.

Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

© Humanistinen ammattikorkeakoulu & tekijät 2019

TULKKIEN TYÖSUHDE- JA ANSIOKYSELY 2018

Hanna Putkonen-Kankaanpää

I. Johdanto

Tulkkien työsuhte- ja ansiokysely tehtiin ensimmäisen kerran keväällä 2018, heti sen jälkeen kun uusi vammaisten tulkkauspalvelujen tuottamiseen liittyvä sopimuskausi oli alkanut 1.1.2018. Siinä kartoitettiin työsuhteeseen ja ansioihin liittyvää tilannetta vuoden 2017 tietojen perusteella.

Nyt käsillä oleva raportti on kysymysten osalta lähes täydellinen toisinto aikaisemmasta. Kaikki kysymykset pidettiin samana vertailuaineiston saamiseksi, mutta vastaajien palautteiden saatujen suositusten perusteella selvitykseen lisättiin muutama lisäkysymys tarkemman informaation saamiseksi.

Tulkkien työsuhte- ja ansiokysely tehtiin liittyneenä Tulkkien työsuhte- ja ansiokysely -hankkeeseen. Kyselyn toteutti Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) yhdessä Kieliasiantuntijat ry:n (aikaisemmin Suomen Viittomakielen tulkit ry:n) ja Akavan Erityisalat ry:n kanssa.

Kyselyn on alun perin laatinut Humakin entinen yliopettaja Liisa Martikainen. Hän on Itä-Suomen yliopistoon tekemässään pro gradu -työssään Viittomakielen tulkkausosalalla toimivien kouluttajien ja tulkkien työtyytyväisyys ja työhallinta (2016) pohtinut samaa problematiikkaa. Tässä raportissa ei avata Martikaisen opinnäytetyössä esiteltyä tietoperustaa.

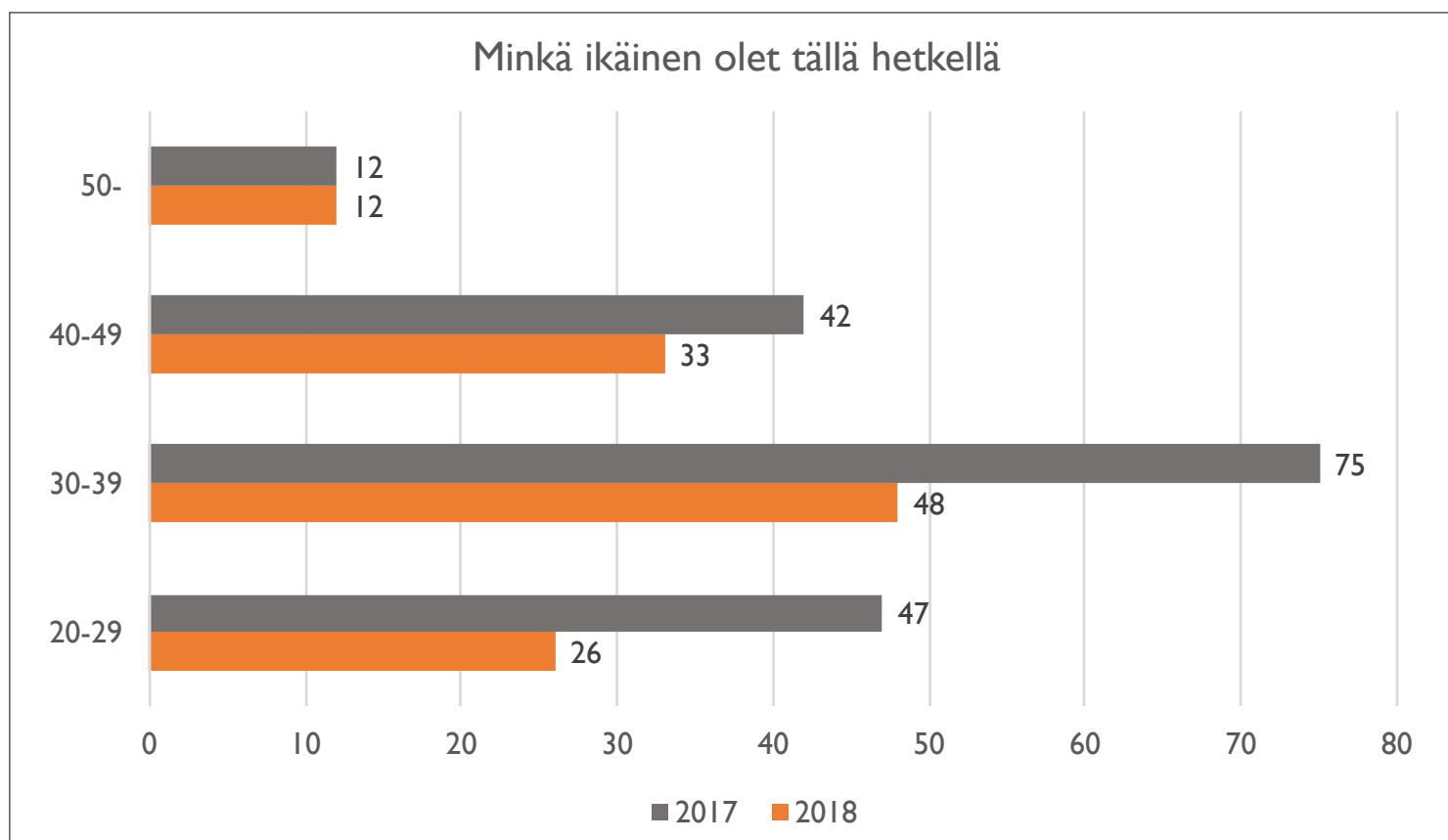
Tässä raportissa analysoidaan siis tulkkien vuoden 2018 työsuhteita ja työstä saatua palkkaa. Samalla raportissa verrataan tilannetta vuoden takaiseen tilanteeseen. Näin saadaan ymmärrystä paitsi muutokseen myös siihen, miten Kelan uudet kilpailutuskriteerit vaikuttivat yksittäisten tulkkien arkeen.

Tulkkien työsuhte- ja ansiokysely pyrittiin lähettämään kaikille Suomessa toimiville viittomakielen tulkeille huolimatta siitä, mistä oppilaitoksesta he ovat valmistuneet. Hyväksi käytettiin Suomen viittomakielentulkkiensa sähköpostilistoja ja lisäksi kyselyä tehtiin Humakin www-sivuilla uutinen, johon liitettiin kyselylinkki.

Kyselyyn vastasi vuonna 2017 enimmillään 176 vastaajaa. Vuonna 2018 vastaajien määrä oli pienempi: 119 vastaajaa. Jotta tuloksia voi verrata toisiinsa, on molempien vuosien vastaukset muutettu prosenttiluvuiksi.

2. Kyselyn taustatiedot

Tulkkien työsuhte- ja ansiokyselyyn vastasi vuonna 2018 enimmillään 119 henkilöä. Edelliseen kyselyyn vastasi enimmillään 176 tulkkia, vähennystä oli siis 57 henkilöä.

KUVIO 1. Vastaajien ikäjakauma prosentteina. Vastaajien määrä 2017: 176; 2018: 119.

Selvityksen ensimmäisellä kysymyksellä tiedusteltiin vastaajan senhetkistä ikää. Koska kysely tehtiin molemmilla kerroilla alkuvuodesta, on selitteenä 2017 ja 2018.

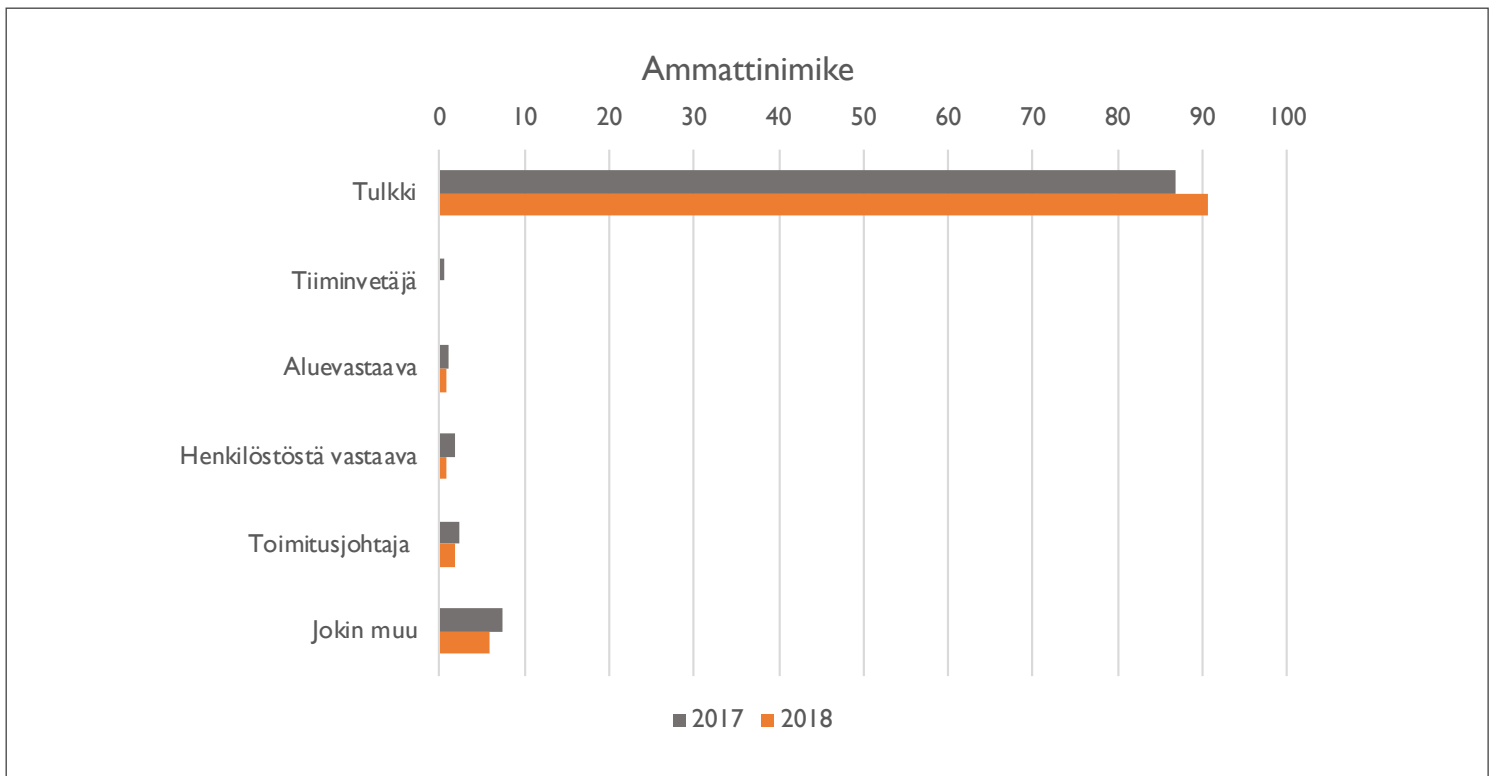
Kuten kuvioista 1 voi nähdä, keväällä 201 kyselystä kiinnostuneimpia olivat 30–39-vuotiaat tulkit. Vastanneista 47 oli 30–39-vuotiaita, 33 oli 40–49-vuotiaita, 26 oli 20–29-vuotiaita ja 12 vastaajaa oli yli 50-vuotiaita.

Tulkki (AMK) -tutkinto pätevoittää henkilön tulkkamaan kahden kielen välillä. Opintojen aikana opiskelijat ottavat haltuunsa työkielet: suomen ja suomalaisen viittomakielen. Suurin osa vastaajista (2018: 107 henkilöä) tekee työtä tulkkina. Lisäksi opiskelijat voivat toimia tulkkina muillakin puhekielillä oman osaamisensa ja suorittamiensa näyttöjen perusteella. Tähän selvitykseen ei otettu mukaan puhevammaisten tulkkeja.

2.1. Tehtäviä

Tulkki voi kuitenkin tulkkausalallakin tehdä muutakin kuin tulkata. Vuonna 2017 vastanneista 23 ilmoitti tekevänsä muuta kuin tulkin työtä muualla kuin tulkkausalalan yrityksissä tai että hänellä oli lisäksi muita kuin tulkin töitä muualla kuin tulkkausalalan yrityksissä. Vuonna 2018 samaan kysymykseen vain 11 ilmoitti muista tehtävistä tai ammattinimikkeistä.

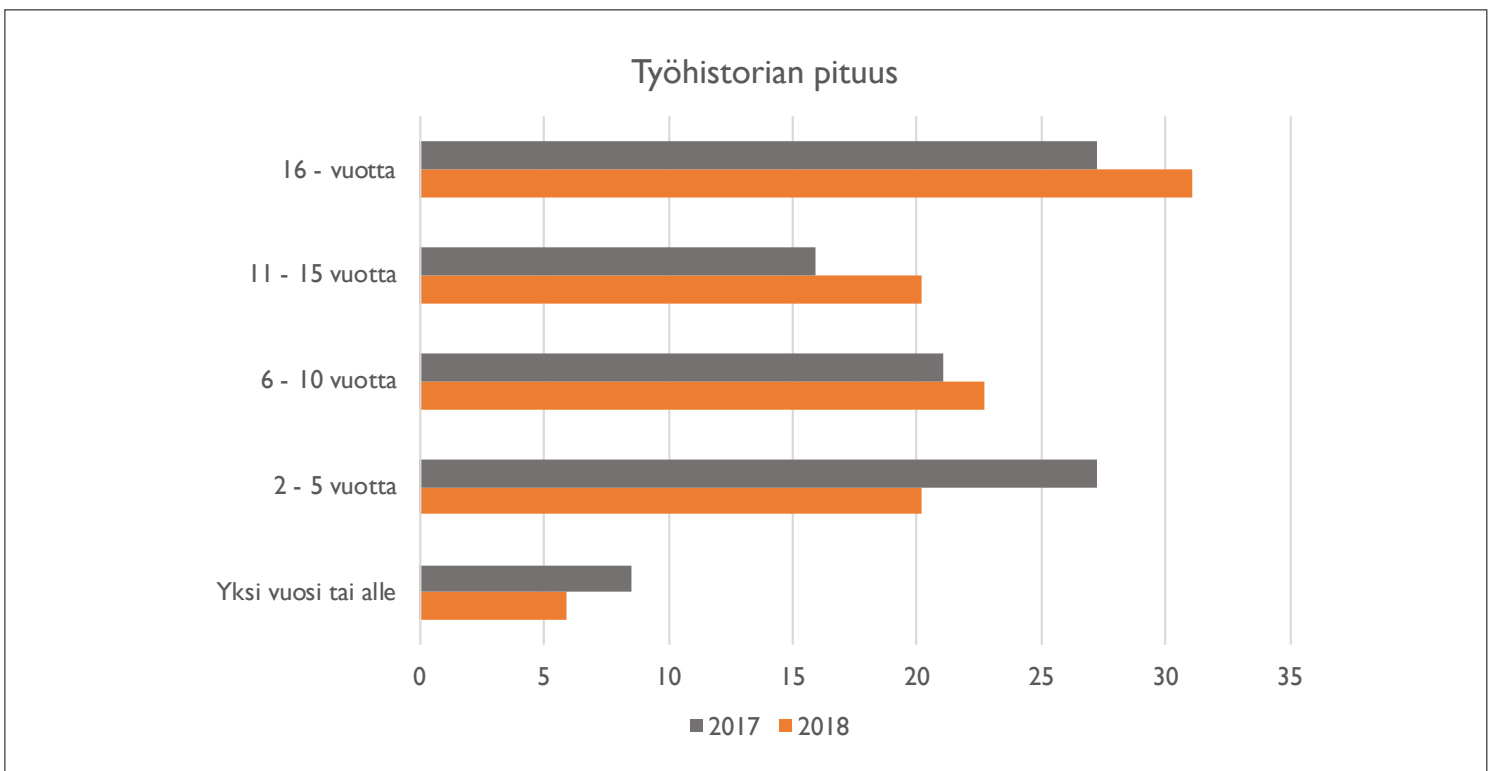
Tulkit listasivat näkyväksi myös työhön kuuluvia erilaisia tehtäviä, kuten yrittäjyys ja esimiestehtävät, kommunikaatio-ohjaajan tehtävät, tulkkauksiin liittyvät tehtävät, markkinointi ja internet-sivujen ylläpito sekä työyhteisön hyvinvointiin liittyvät ja opiskelijoiden ohjaukseen liittyvät tehtävät.

KUVIO 2. Vastanneiden ammattinimike prosentteina (nykyinen tai viimeisin, jos olet työttömänä). Vastaajien määrä 2017: 176, 2018: 118.

2.2. Työhistorian pituus

Tulkkausala on ammattialana nuori. Ammatillista koulutusta on järjestetty ensin opistotasoisena vuodesta 1983 vuoteen 1998 asti. Sitä ennen Kuurojen liitto järjesti viittomakielen taitoisille henkilöille erilaisia tulkkauslyhytkursseina. Vuodesta 1998 lähtien tulkkipolku siirtyi ammattikorkeakouluihin. Pisimpään tulkkinäkökulmasta olleet ovat tehneet siis jo uran, josta on voinut jäädä eläkkeelle, mutta yhä on melko harvinaista olla eläkkeelle jäänyt viittomakielen tulkki.

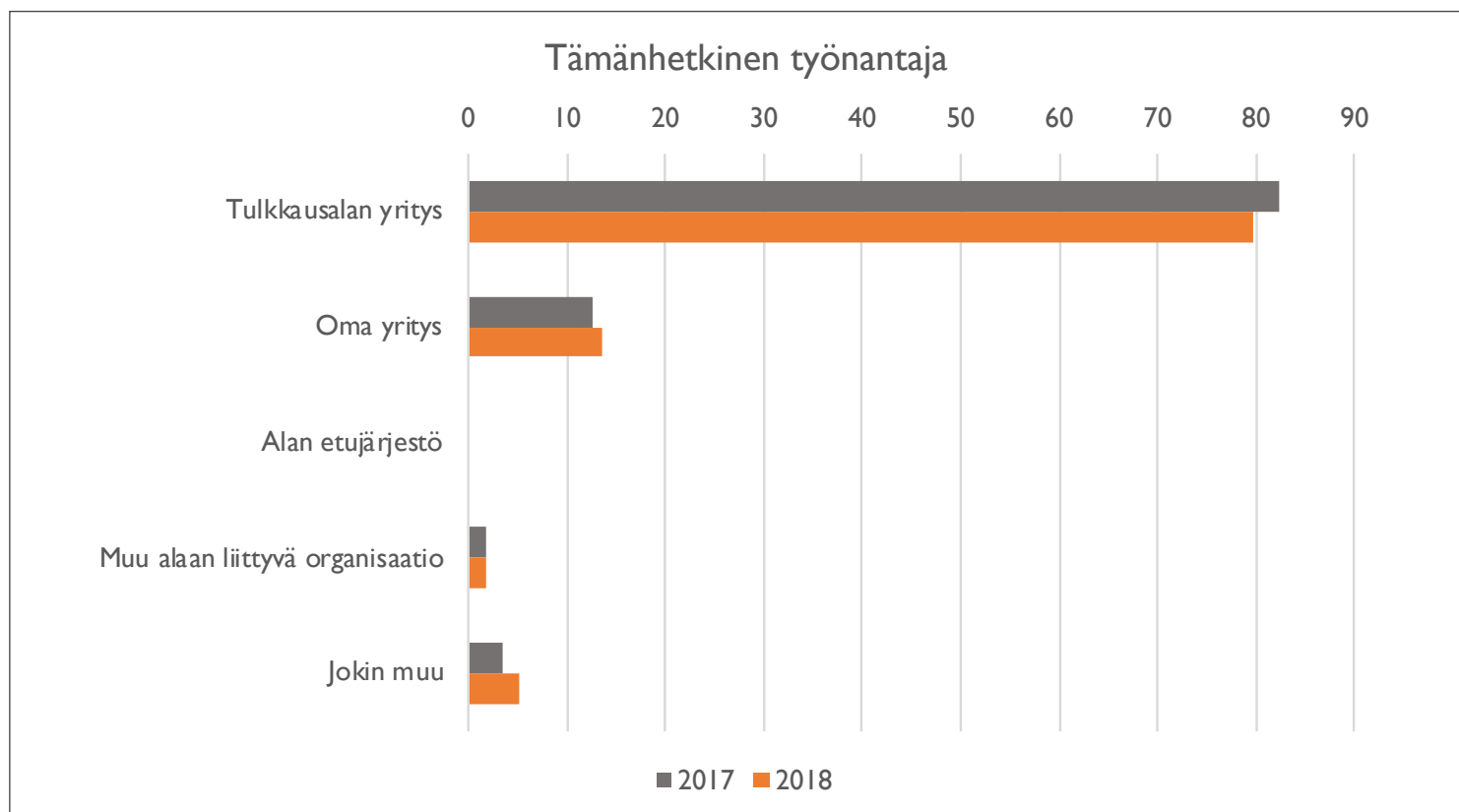
KUVIO 3. Tulkin työhistorian pituus. Vastaajien määrä 2017: 176, 2018: 118.

Suurin osa vuonna 2018 kyselyyn vastanneista tulkeista on ollut työssä yli 16 vuotta (31 %). 2–5 vuotta työssä olleita on yhteensä 63 % vastanneista. Alalla yhden vuoden tai vähemmän on vastanneista 6 %.

Vuonna 2018 mukaisessa tilanteessa suurin osa (80 %) vastanneista oli työssä tulkkauksen yritykseen. Noin kymmenesosa (13 %) vastaajista oli oma yritys. Muutama prosentti (2 %) vastaajista teki töitä muualla kuin tulkkauksen yritykseen, mutta kuitenkin viittomakielialalla. Viisi prosenttia vastaajista oli töissä muualla, esimerkiksi kaupanalalla, kuntayhtymässä tai ammattikorkeakoulussa.

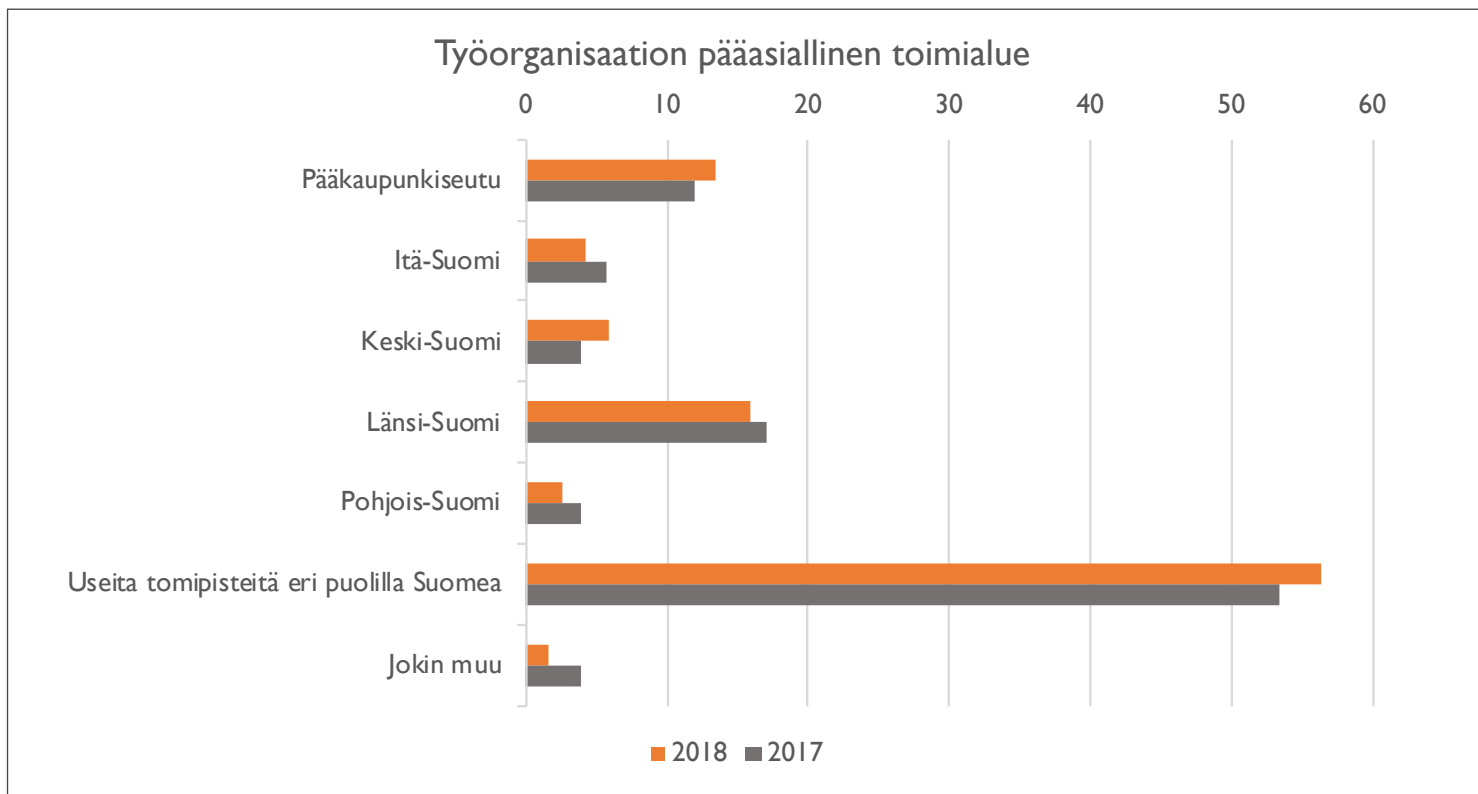
3. Työnantaja

Tulkit ovat vastausten mukaan töissä molempien kyselyiden mukaan tulkkauksen yrityksissä. Oman yrityksen edustajien määrä on kasvanut prosentilla ja aiemmin tulkkauksen yrityksissä toimineista on kaksi prosenttia tähän kyselyyn vastanneista muuttanut muihin tehtäviin (tai perustanut oman yrityksen). Avoimissa vastauksissa on tullut ilmi, että Kelan kilpailutuskauden alkaminen on saanut neljä kyselyyn vastannutta tulkkiä perustamaan oman yrityksen (toisen alan yritys, johon on otettu myöhemmin mukaan myös tulkkaukset).

KUVIO 4. Tämänhetkinen työnantaja (tai viimeisin työnantaja) vuosina 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 176; 2018: 118.

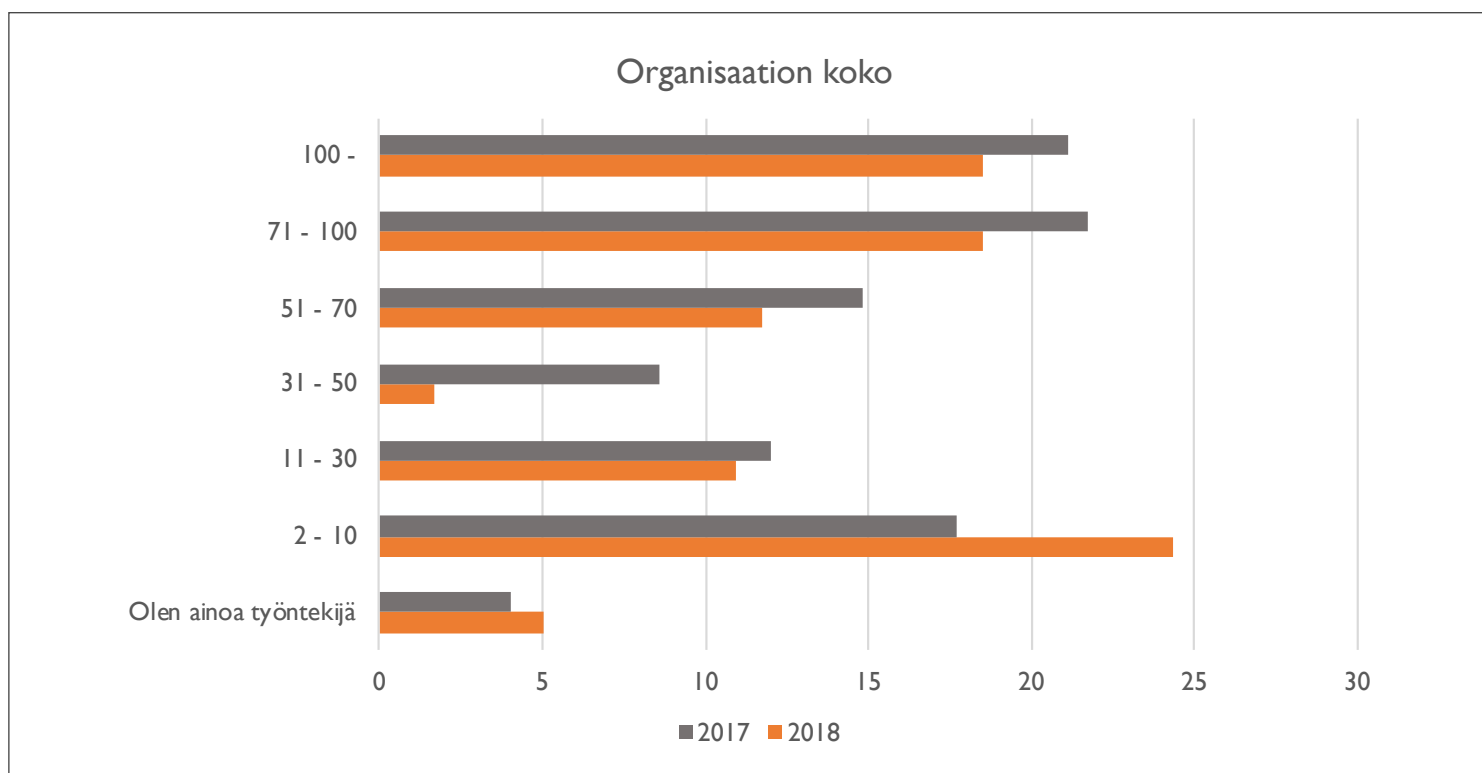
Suurimmalla osalla yrityksistä on laaja toimialue. Yli 50 prosentilla on useita toimipisteitä eri puolilla Suomea. Toimialueet ovat pysyneet suurin piirtein samoina; vuonna 2018 on hieman enemmän niitä yrityksiä, jotka toimivat useilla alueilla ja yksittäisillä toimialueilla toimivien yritysten määrä on vähentynyt.

KUVIO 5. Tulkkausalalla toimivien yritysten pääasiallinen toimialue vuosina 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 176; 2018: 119.

3.1. Organisaation työntekijämäärä

Tulkkausalalan yritysten koko on pienentynyt lähes kauttaaltaan. Pienimpien yritysten määrä on kasvanut. Neljä sanoi ryhtyneensä Kelan kilpailutuskauden vaihtuessa yksityisyrittäjiksi.

KUVIO 6. Vastaajien edustamien tulkkausalalan yritysten koko vuosina 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 175; 2018: 119.

4. Työllisyystilanne

Tässä raportissa edellä on jo esitelty kyselyyn vastanneiden tulkkien tehtäviä. Jokaisen työntekijän työnkuva voi kuitenkin olla toisistaan poikkeava yrityksen käytänteiden ja tarpeiden mukaan. Tässä selvityksessä ei varsinaisesti kysytty, kenelle tulkit tulkaavat, mutta useimmat vastaajat määrittelivät sen.

4.1. Työnkuvia

Taulukko 1. Tulkkien työnkuvat.

	2017	2018
Viittomakielisille, kuuroille tai kuulovammaisille	105 mainintaa, mutta tätä todennäköisesti pidetään oletuksena, joten viittomakielen tulkausta teki varmasti useampikin vastaaja	94 mainintaa, mutta tätä todennäköisesti pidetään oletuksena, joten viittomakielen tulkausta teki varmasti useampikin vastaaja
Kuurosokeille tai kuulonäkövammaisille	40 mainintaa	13 mainintaa
Kuuroutuneille	9 mainintaa	ei mainintoja
Huonokuuloisille	5 mainintaa	1 maininta
Puhevammaisille	4 mainintaa	ei mainintoja

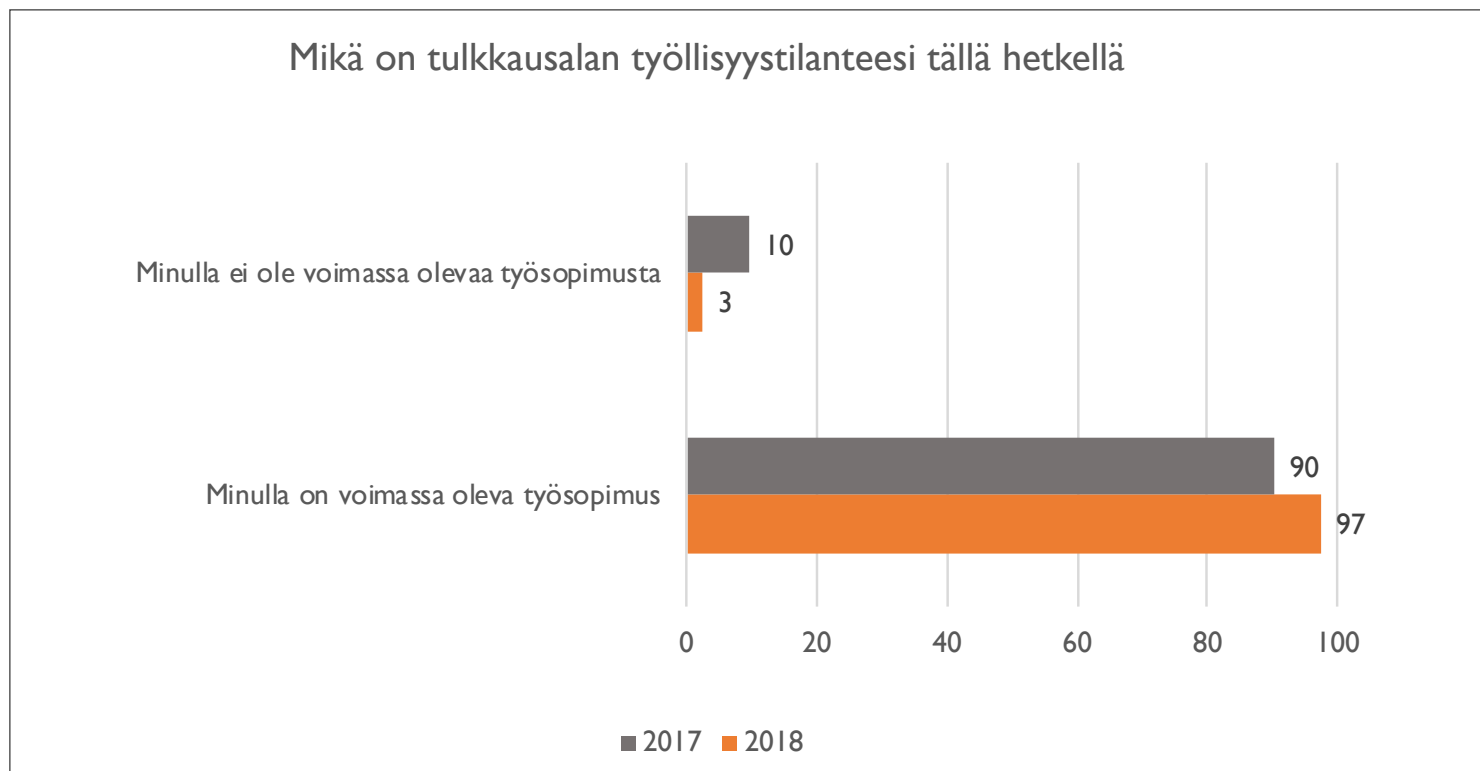
Tulkit määrittelivät työtehtäviään seuraavasti:

	2017	2018
Asioimistulkkkaus	25 mainintaa	93
Opiskelutulkkkaus	23 mainintaa	19
Kirjoitustulkkkaus asioimis- ja/tai opiskelutulkkkaustilanteissa	16 mainintaa	9
Opetus		19 mainintaa
Esimies	4 mainintaa	5
Yrityksen sisäiseen kehittämiseen liittyviä projekteja		3

Lisäksi tulkit kertoivat toimivansa tulkkina työyhteisössä, olevansa tulkkausalalan yrityksen osaomistajana (1), huolehtivansa työvuorojen ja työn järjestelyistä sekä suoralaskutuksien vastaanotoista (2), ulkomaantulkkausista (1), viitotun puheen tulkkausista (2), englanti–suomalainen viittomakieli–englanti-tulkkausista (2), tulkkauksten välityksistä (2) ja järjestelyistä (1), käännöstöistä (1), kuvailutulkkausista (1), taktiiliviittomien opetuksesta (1) ja viittomakielen tulkkien kouluttamisesta (1). Yksi vastaaja kertoi tekevänsä vain tulkkausissa, missä tilaajana ei ole Kela (nk. kolmannen tahon tulkkaus).

4.2. Työsopimuksista

Tulkeilla on hyvin erilaisia työsopimuksia ja työsopimusten sisällöt poikkeavat toisistaan. Lähtökohtaisesti jokaiselle työtä tekevällä tulkilla tulee olla sopimus: tuntisopimus lähtien nollatuntisopimuksesta (työntekijä kutsutaan työhön tarvittaessa) kuukausipalkkaisen työntekijän sopimukseen.

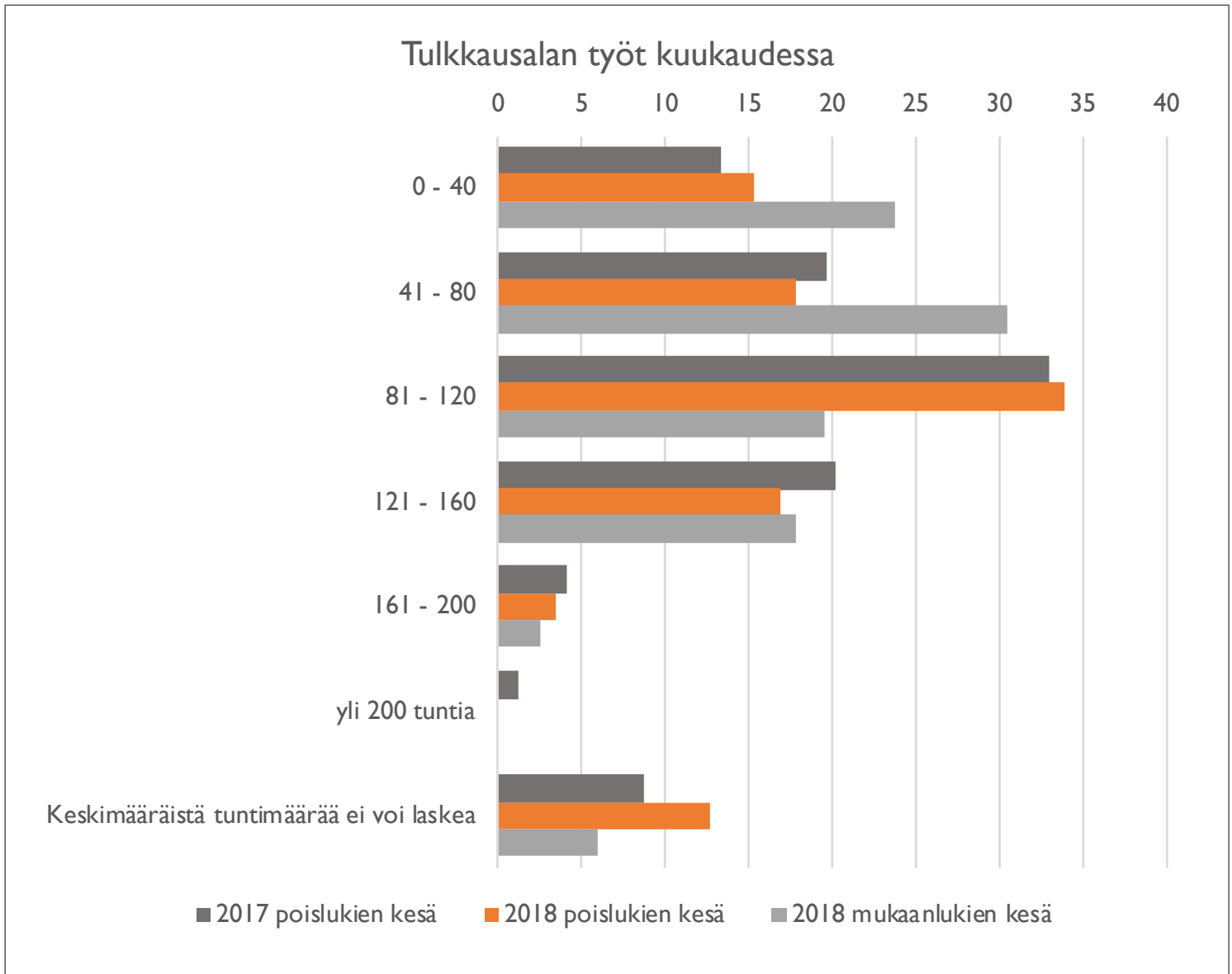
KUVIO 7. Vastaajien työllisyystilanne vuosina 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 175; 2018: 118.

Koska vastaajista ei voida kyselyn perusteella tietää, ovatko he samoja molemmissa kyselyissä, ei kuvion 7 perustella voida sanoa, onko työllisyystilanne parantunut vuoden aikana, vai ovatko työsopimuksessa olevat tulkit aktivoituneet edellisvuotta enemmän.

4.3. Työn määrä

Tulkit tekevät työtään hyvin erilaisia määriä päivässä, viikossa tai kuukaudessa. Monen motivaationa jo opintoihin hakeuttaessa on päästä vaihtelevaan työhön, jossa työntekijä voi itse vaikuttaa paljon työaikoihinsa ja työmäärään. Jotkut tulkit haluavat ja tekevät tietoisia valintoja työsopimuksen suhteen. Kentällä on kuukausipalkkaisia tulkkeja, tuntityöläisiä ja nollatuntityösopimuksella työtään tekeviä, yrittäjiä unohtamatta.

Koska vaihtelu on suurta, tässä selvityksessä kysyttiin, minkä verran vastaajat tekevät yleensä tulkkausalaaan liittyviä työtunteja kuukaudessa keskimäärin (kuvio 8). Vuoden 2017 työtunneista poistettiin kesällä tehty työ (tumman harmaa palkki). Jotta saataisiin vertailukelpoista tietoa, sama kysymys toistettiin vuoden 2018 kyselyssä (oranssi palkki). Mielenkiintoa herätti kuitenkin se, paljonko kesä muuttaa työtuntimääriä, joten vaalean harmaa palkki kuvaa koko vuoden työtuntikeskiarvoa. Laskennassa koko vuoden työtuntimäärä on jaettu tasan kaikille 12 kuukaudelle. Kesällä tehtyjen työtuntien määrää ei erikseen kysytty.

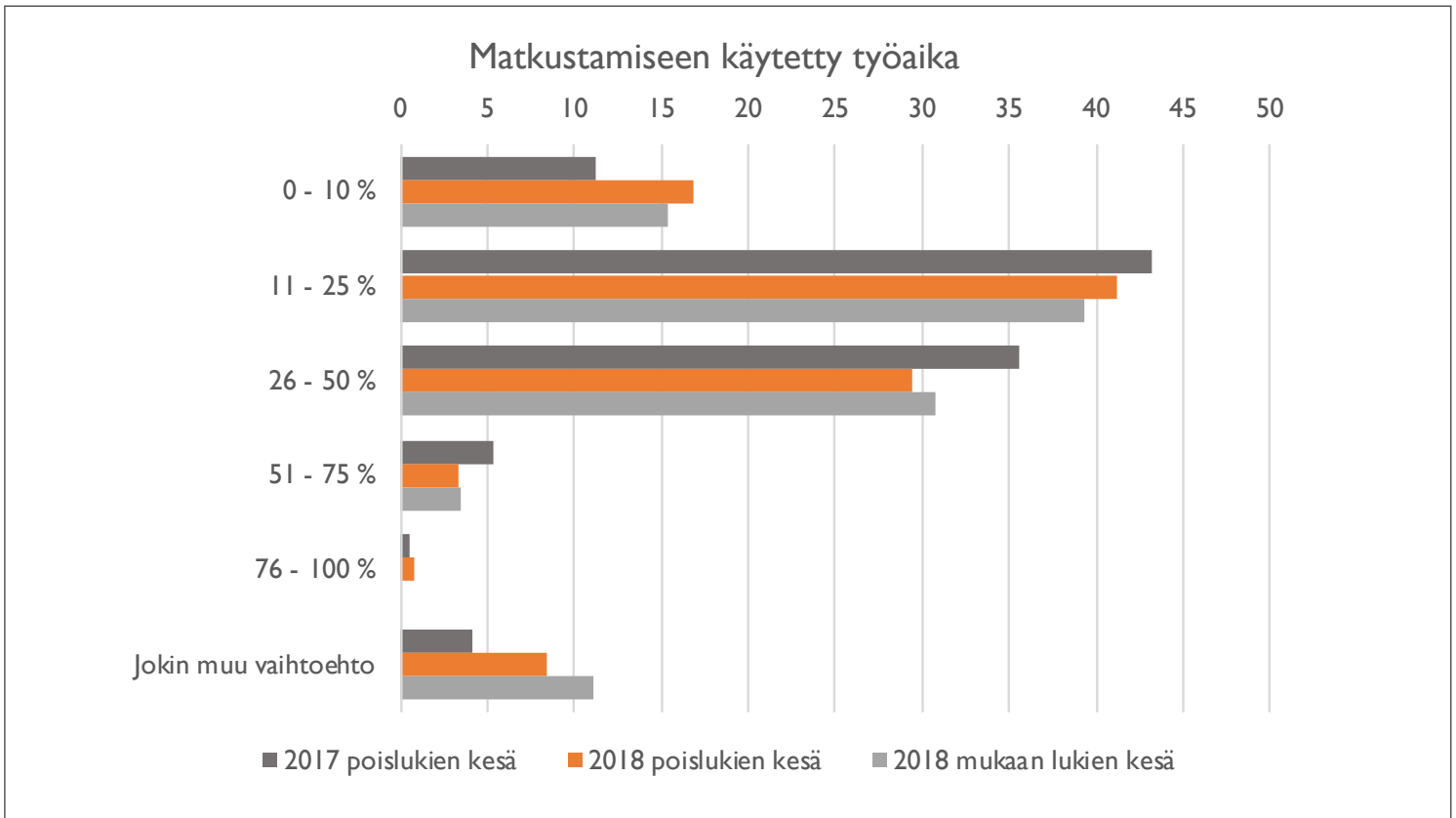
KUVIO 8. Tulkkien tekemät tulkkausalan tunnint (myös kommunikaatio-opetus) kuukaudessa keskimäärin vuosina 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 173; 2018: 118 ja 111.

Suurin osa tulkeista ilmoitti tekevänsä tulkkausalan töitä keskimäärin 81–120 tuntia kuukaudessa, heitä oli vastaajista 19. Tämä tarkoittaa noin 20–30 viikkotuntin työmäärää. Vähiten tulkkausalan töitä tekeviä vastaajia oli 24. He sanoivat tekevänsä työtä 0–40 tuntia kuukaudessa. Kuten kuviosta voi nähdä, tulkkien työtuntimäärä on vuosia 2017 ja 2018 verrattaessa pysynyt melko samoissa määrissä.

Ne vastaajat, jotka kertoivat, ettei kuukausittaista työtuntimäärää voi laskea, tekevät keskimäärin työtä 67 tuntia kuukaudessa vaihteluvälillä ollessa nolasta tunnista 250 tuntiin kuukaudessa (kesän työaika luettuna mukaan).

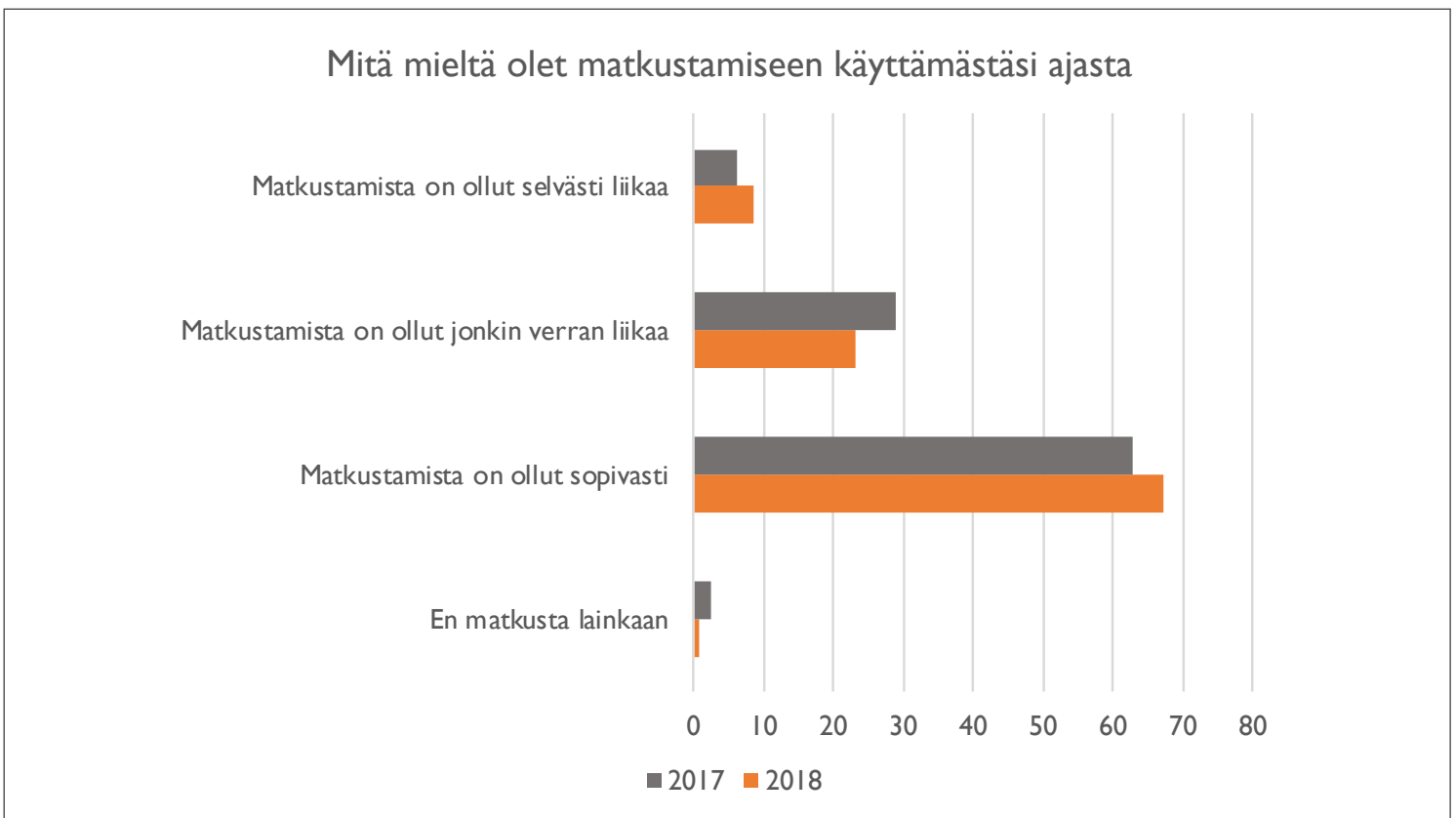
4.4. Matkustaminen

Mielenkiintoista on myös tietää, kuinka paljon tulkkien työhön liittyy matkustusta. Työssäkäyntialueethan ovat suuria ja olennainen osa asioimistukkauksista ovat matkat ja siihen käytetty aika.

KUVIO 9. Matkustamiseen käytetty työaika vuonna 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 169; 2018: 119 ja 117.

Kuten kuviosta 9 voi nähdä, matkustamiseen käytetty aika on vähentynyt Kelan kilpailutuskauten vaihduttua kaikilta muilta osin, paitsi niiden kohdalla, jotka käyttävät matkustamiseen vähiten aikaa, työajasta 76–100 %. Näitä tulkkveja lukumääräisesti kyselyssä on vain yksi.

KUVIO 10. Mitä mieltä olet matkustamiseen käyttämästäsi ajasta? Vastaajien määrä 2017: 174; 2018: 116.

Matkustaminen jakaa kyselyyn vastanneiden mielipiteitä. Joidenkin mielestä nykyisen kilpailutuskauden aikana ei ole tarvinnut matkustaa niin paljon kuin aikaisemmin.

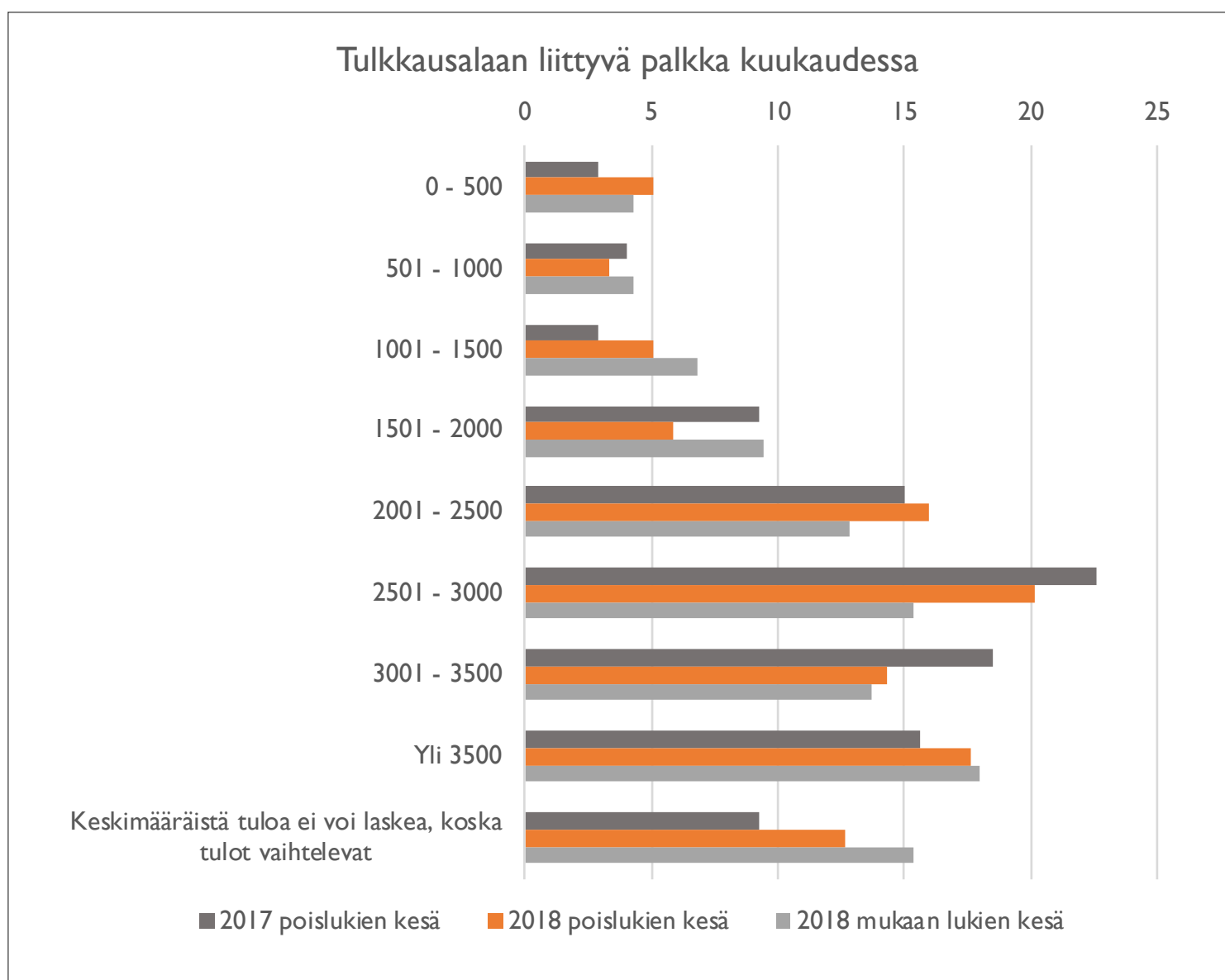
Toiset taas kertovat, että ovat jopa joutuneet muuttamaan asuinpaikkakuntaa, koska ovat halunneet jatkaa työtään tulkkinä. Kolmas ryhmä on se, joka on kyllä muuttanut uudelle paikkakunnalle, mutta saa jatkuvasti pyyntöjä tulla työhön entiselle alueelleen, ja joskus se on sopinut myös Kelalle.

Vahvimmin alalla kuuluu kritiikki työskentelyalueista:

- Kelan päätökset tulkkiresurssien määrästä ja tulkkauksen aluejaoista ovat epäloogisia ja toimimattomia.

4.5. Työstä saatu palkka

Työstä on luonnollisesti saatava palkkaa. Vuoden 2017 kyselyssä tulkkien palkkatasoa kysyttiin ilman kesäajalta saatuja tuloja, sama toistettiin vuoden 2018 kyselyssä ja lisäksi tässä jälkimmäisessä kyselyssä kysyttiin tulkin palkkaa, kun mukaan laskettiin kesäajan työstä saatu korvaus.

KUVIO 11. Tulkkusalalla saatu kuukausipalkka vuonna 2017 ja 2018 (tulkkien määrä henkilöinä). Vastaajien määrä 2017: 173; 2018: 119 ja 117.

Kuviosta 11 voi nähdä, että vuonna 2017 useimmat tulkit (23 %) saivat palkkaseen 2510–3000 euroa. Vuonna 2018 tilanne oli sama. Mikäli kesäaika otetaan mukaan laskelmissa, toiseksi eniten (18 %) tulkeista sai yli 3500 euron tulot kuukaudessa.

Jos lasketaan keskiarvo saadusta palkasta, vuonna 2017 tulkit saivat ilman kesätuloja noin 2951 euroa kuukaudessa. Vuonna 2018 ilman kesätuloja keskimääräinen kuukausipalkka oli 2466 euroa ja mikäli kesä otetaan mukaan: 2401 euroa. Tulkkien ilmoittamien tulojen perusteella tulkkauksesta saatu kuukausipalkka on pudonnut vuodessa 585 euroa.

Kyselyssä vastaajille annettiin myös vaihtoehto: Keskimääräistä tuloa ei voi laskea. Kun näistä vastauksista lasketaan keskiarvo, saadaan kuukausipalkaksi ilman kesäajan palkkaa 2530 euroa vaihteluvälin ollessa nolasta eurosta 4900 euroon. Kun lasketaan kesäajan palkka mukaan, saadaan keskiarvotuloksi 2273 euroa vaihteluvälin ollessa nolasta eurosta 4900 euroon.

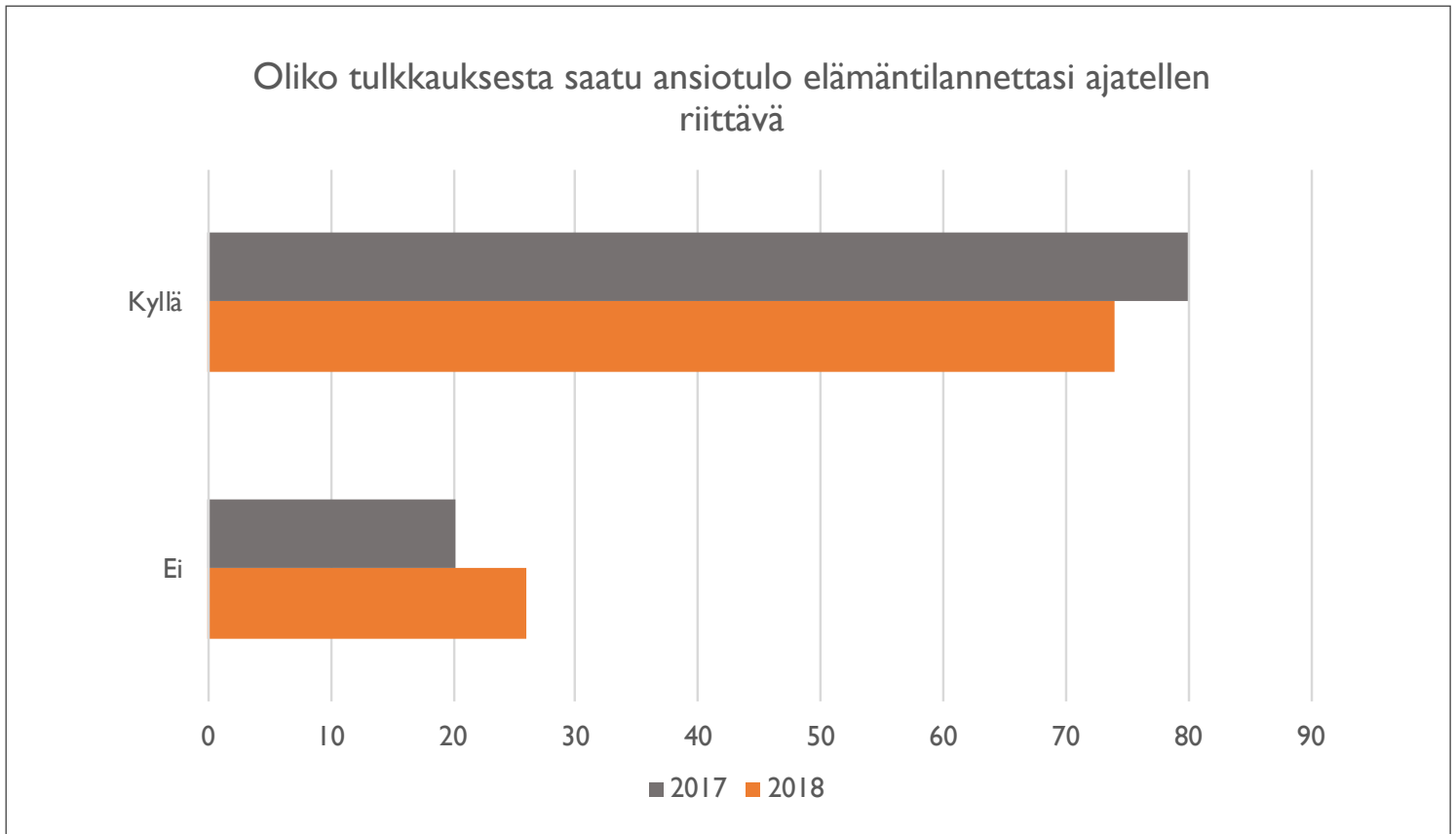
Vastaajat kuvasivat työtunteihin ja palkkaan liittyvää tilannetta avaten henkilökohtaisia tilanteitaan (tiivistetysti ja yhdistellen):

- Tuloista suuri osa syntyy vaativan tason tulkkauksista ja ulkomaanmatkoista.
- Kuukausipalkkaisen tulkin työtunnit ja tulot syntyvät yrityksessä tehtävästä hyvin monipuolisesta työstä.
- Tulot putosivat alla puoleen Kelan asettamien osaamisalarajoitusten vuoksi.
- Palkat ovat olleet vuonna 2018 katastrofaaliset, koska koskaan ei voi tietää, saako työtä vai ei ja jos saa, ovat palkat olleet alle Suomen viittomakielentulkit ry:n suositusten.
- Kesällä on ollut pakko turvautua työttömyyskassan apuun.
- Perhe-elämän ja vapaa-ajan on joustettava huomattavissa määrin.
- Kelan asettamat aluerajat hankaloittavat työtä: keskimääräiset matka-ajat ja –kilometrit ovat pidentyneet. Aikaisemmin olisi voinut tehdä työtä lähempänä (toisella alueella, mutta lähempänä kotipaikkaa).
- Valmistautumisesta olisi hyvä saada palkkaa enemmän, etenkin vaativiin tulkkauksiin valmistauduttaessa.
- Palkan määrään vaikuttavat myös mahdolliset vapaaehtoiset työajan lyhennykset (esimerkiksi 80 % työaika tai opiskelu).
- Palkan alentumiseen vaikuttavat peruutuskorvausten ja lisien poistuminen, toisilla nämä kuitenkin ovat olemassa ja auttavat ansioissa.
- Jokaisen kuukauden palkka ei riitä elämiseen. Niinpä on säästettävä huonompia aikoja varten. Välillä tunteja on jopa niin vähän, että palkka ei riitä ruoan ostamiseen.
- Kela on määritellyt, etteivät tulkit saa enää tehdä pieniä tuntimääriä. Näin ollen tulkkauksen sivutoimisena tulkkina on mahdotonta.
- Tulkkaukset ovat hajanaisia sekä maantieteellisesti että ajallisesti.

Positiivisia kommenttejäkin on jätetty (tiivistetysti ja yhdistellen):

- Joillain tulkeilla palkkataso tai työhön kuluvat edut eivät ole pudonneet ollenkaan.
- Töitä on niin paljon kuin vain ehdin tehdä.
- Palkkani on parempi kuin edellisessä työsuhteessa.
- Yritys, jossa olen töissä, on kilpailutuksessa riittävän korkealla sijalla. Näin ollen työtilanteeni on hyvä.
- Suurin osa työstäni on puhevammaisten tulkkauksista.
- Minulle sopii hyvin puolipäiväinen työ, koska näin ehdin hoitaa kotona pientä lastani.

Vuonna 2017 tulkeista 80 % sanoi kuukausipalkkansa riittävän vastaajan henkilökohtaista elämäntilannetta ajatellen. Vuonna 2018 tilanne on hieman huonontunut. Tällöin 74 % sanoi palkan riittävän, tyytymättömien määrä on siis kasvanut 6 prosentilla.

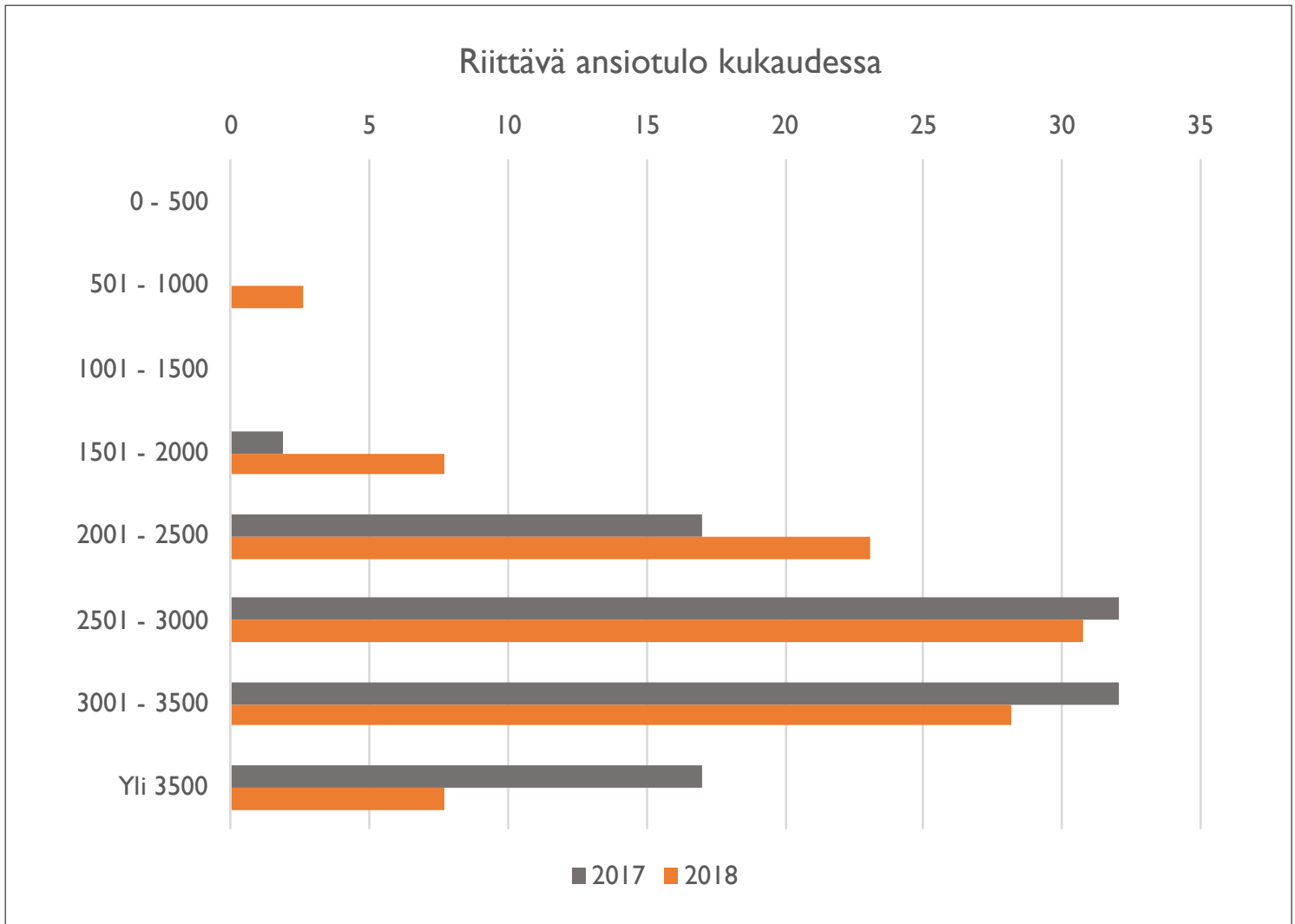

KUVIO 12. Vuosina 2017 ja 2018 saadun palkan riittäminen tulkkille henkilökohtaisesti ajateltuna. Vastaajien määrä 2017: 174; 2018: 119.

Joillekin vastaajille palkkataso on ollut riittämätön, koska (tiivistetysti ja yhdistellen):

- esimerkiksi Kelan asettamat asiakasryhmärajoitukset ovat vähentäneet töitä.
- Palkkatulolla kyllä pärjää, mutta pärjääminen ei ole riittävää. Menoja on karsittava.
- Perhe- ja lähipiiri suostuvat kohtuuttomiin mukautuksiin.
- Ansiotulo ei ole riittänyt edes asuntolainan lyhentämiseen
- Työtä ei ole edes joka viikko.
- Asumistuki ja työttömyyskassa ovat välttämättömiä vaikeina kuukausina.
- Palkka on liian pieni työn vaatavuuteen nähden.
- Palkka vaihtelee kuukausittain liian rajusti. Omat kulut (mm. asuntolaina) ei mukaudu vaihteluihin.
- Tulot ovat tippuneet moninkertaisesti siitä, mitä ne olivat edellisellä kilpailutuskaudella.

Koska palkkatulo voi olla riittävä tai riittämätön riippuen henkilön elämäntilanteesta, haluttiin kyselyssä selvittää myös sitä, mikä tulkkien mielestä olisi riittävä tai sopiva korvaus tehdystä työstä. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

KUVIO 13. Tulkkien itsensä määrittelemä riittävä ansiotulo vuonna 2017 ja 2018.
Vastaajien määrä 2017: 53; 2018: 39.

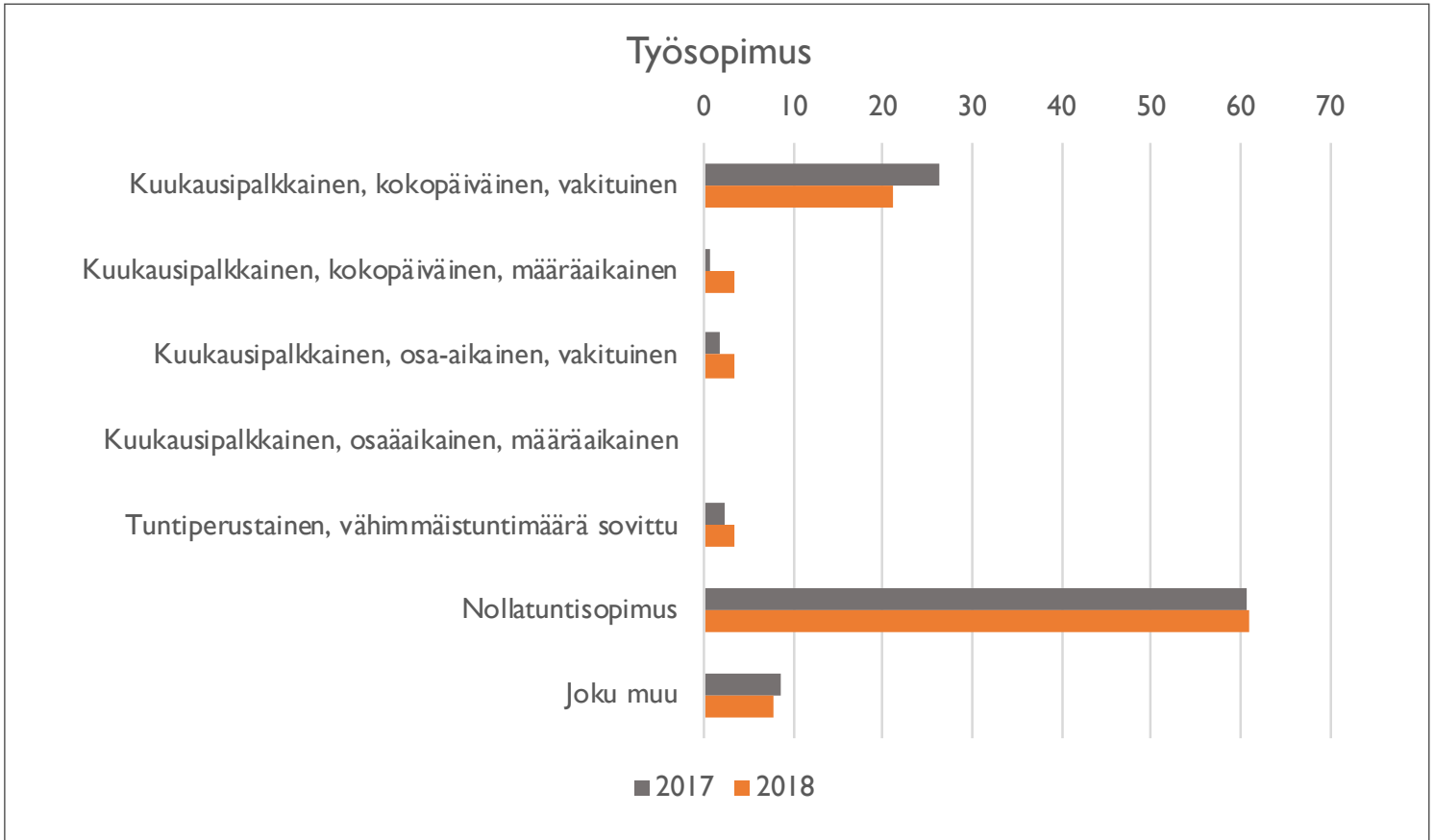
Keskimääräisesti tulkkien toivepalkka, omaan henkilökohtaiseen tilanteeseen sen suhteuttaen, olisi vuonna 2017 ollut 2951 euroa. Vuoden 2018 palkkatoive oli 3013 euroa kuukaudessa, nousua toiveeseen oli tapahtunut 62 euron verran.

Huolimatta toiveista ja toiveiden ja totuuden ajoittaisesta kohtaamattomuudesta tulkit pitävät työnsä laatua, esimerkiksi työ-määrää tai päivien ennakoitavuutta enimmäkseen sopivana. Vastaajista 2 % on ollut jopa tyytyväisempiä vuonna 2018 tilan-teessa kuin vuotta aikaisemmin.

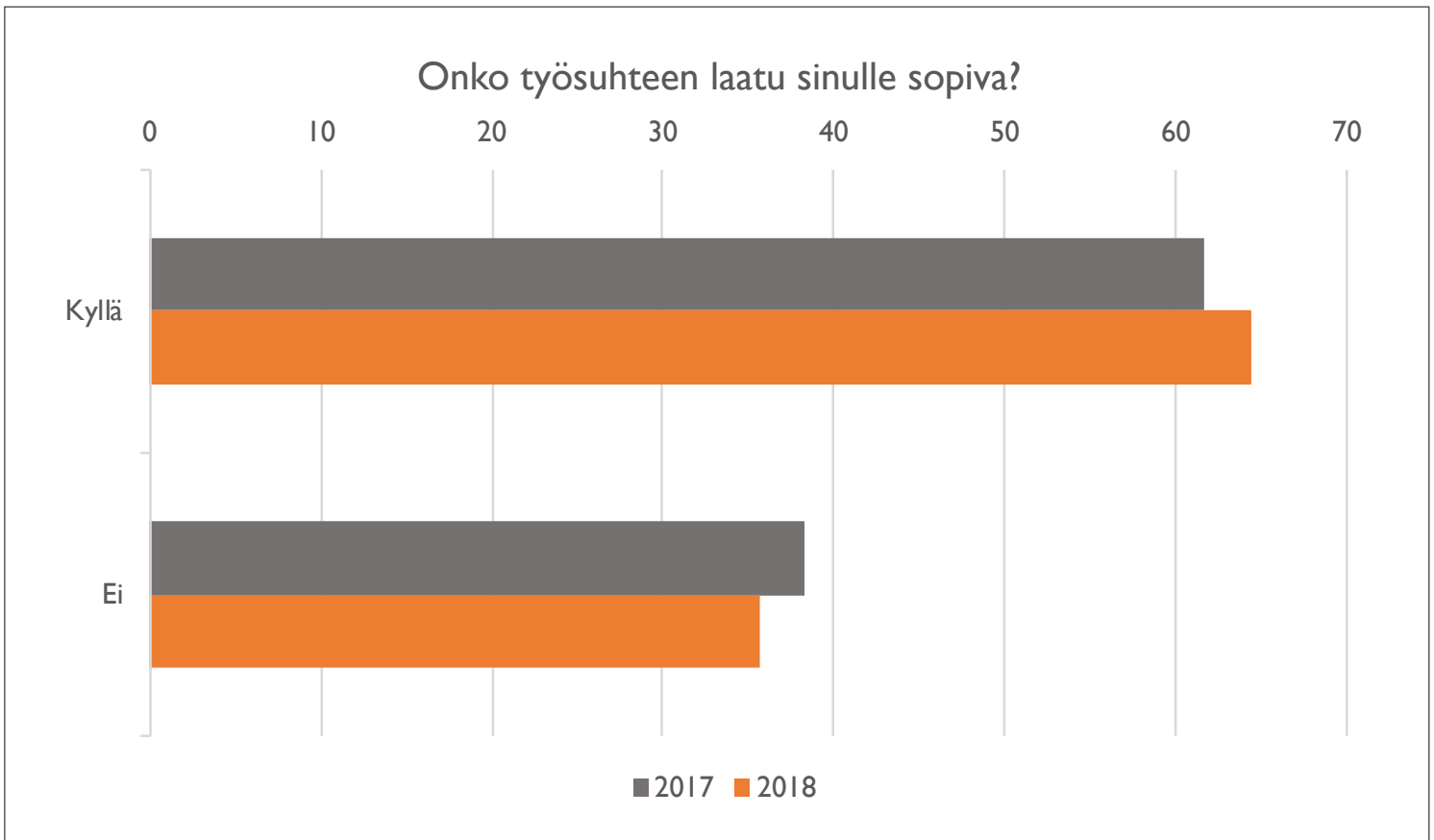
5. Työsuhteen laatu

Työsuhteen laatuun ja tyytyväisyyteen vaikuttavat monet tekijät, kuten esimerkiksi työsopimus, työn vaatimukset, haasteet ja työn helppous, oma elämäntilanne, työnantajan tarjoamat edut sekä henkilöt, joiden kanssa tulkki tekee työtä. Myös Kela on yksi niistä tahoista, jonka kontolle tulevat monet purkaukset.

Laatuun vaikuttavat muutkin seikat kuin työsopimus. Laatu määriteltäessä on otettava huomioon yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet. Yhden hyvä tai riittävä ei ole sitä toiselle. Niinpä vastaajat ovat voineet ajatella vain omaa henkilökohtaista tuntemus-taan pohiessaan työsuhteen laadun sopivuutta.

KUVIO 14. Työsopimus vuonna 2017 ja 2018. Vastaajien määrät 2017: 175; 2018: 118

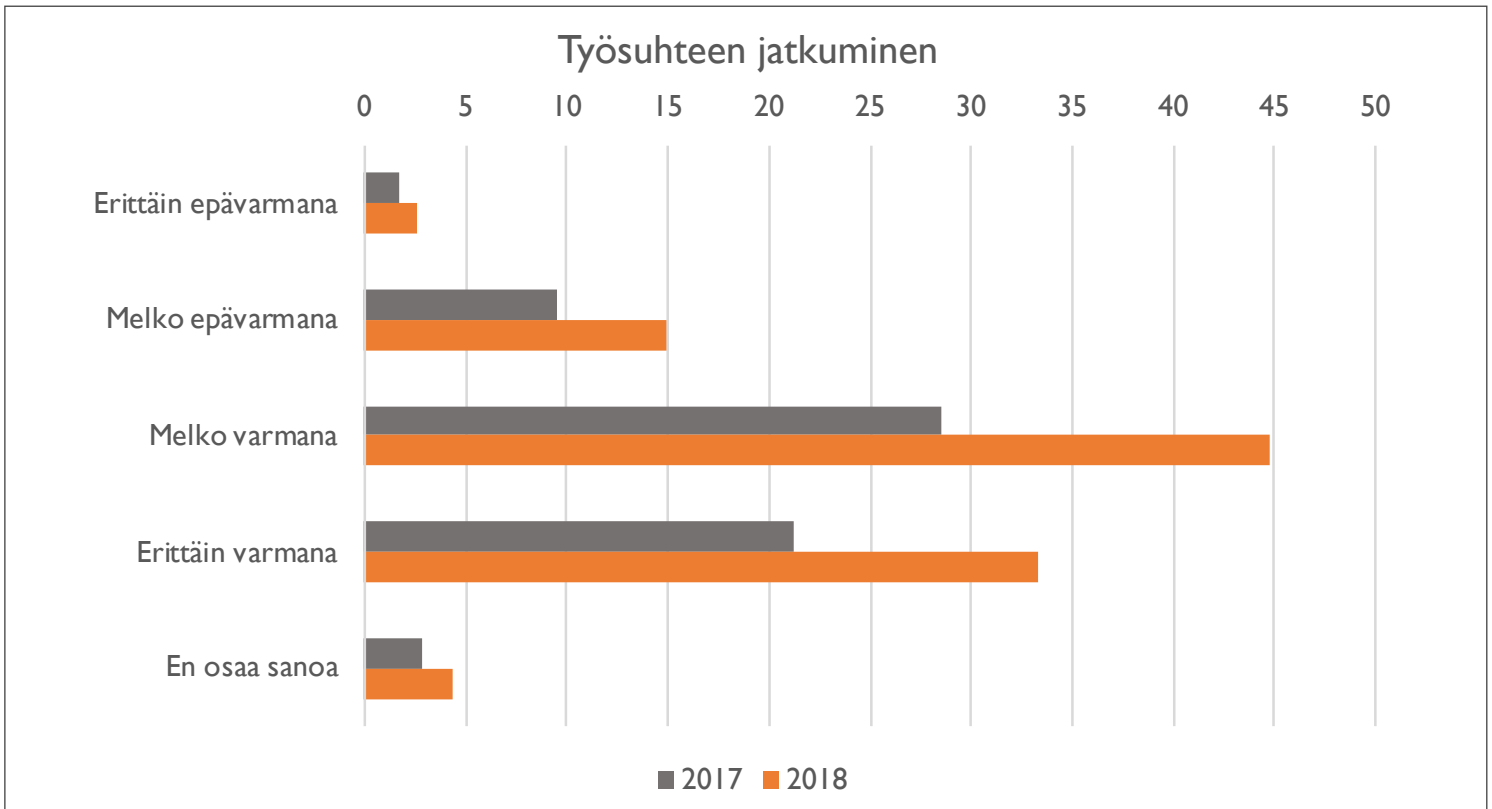
KUVIO 15. Onko työsuhteesi laatu esimerkiksi työmäärältään ja päivien ennakoitavuudelta sinulle sopiva? Vastaajien määrä 2017: 175; 2018: 118.

Merkittävimpinä tyytymättömyyden syiksi mainittiin (tiivistetysti ja yhdistellen):

- perheen ja lähipiirin kohtuuttomat mukautukset, joiden vuoksi kaikki uupuvat.
- opintojen vuoksi tulotaso tippui.
- ansiotulo ei riittänyt asuntolainan lyhentämiseen.
- edes joka viikko ei ollut töitä.
- menoja oli karsittava, jotta palkka riitti.
- työtunnit ovat vähentyneet ja palkkatuloa on pitänyt kompensoida työttömyyskassan päivärahalta.
- työtehtäviin ja työn vaativuuteen nähden palkka on liian pieni.
- alan kouluttautumista ja pätevyyskysymyksiä ei voi hyödyntää, koska Kela ei hyväksy lisäpätevyyskysymyksiä.
- palkka vaihtelee välillä tuhansia euroja kuukaudessa, eivätkä omat kiinteät kulut, kuten asuntolaina, mukaudu tällaisiin notkahduksiin.
- toisen alan osa-aikainen työ on taannut kyvyn maksaa lainoja ja muita kuluja.
- tulojen moninkertainen tippuminen edelliseen Kelan kilpailutuskauteen verrattuna.
- työehdot, esimiestoiminta ja palkkaus ovat olleet huonot.
- nollatyösopimus on ehdoiltaan hyvin huono. Työn ennakoimattomuus on raskasta, kuten siihen liittyvä päivystyskin ja se, ettei kalenteria saa sulkea kello 16 jälkeen. Elämään on hankala suunnitella, jos ei jopa aivan mahdotontakin.
- asioimistulkkausalan toimeksiannot tulevat hyvin pienellä varoajalla.
- nykyisellä kilpailutuskaudella ei ole mahdollista tehdä alle 20 tunnin työviikkoja.
- työ on hyvin kausittaista. Kesällä on erittäin vaikea tulla toimeen tulkin työllä ja palkalla.
- on epämiellyttävää asua paikkakunnalla, jossa ei haluaisi asua.
- Aikaisemman kilpailutuskauden aikana yrityksillä oli työnjohto-oikeus. Nyt sitä ei ole, vaikka pitäisi.
- Tulkkauset alustetaan hyvin lyhyellä varoitusajalla.
- Tulkkauset alustetaan ruostuvat, kun päivystää palkatta. Sen vuoksi en uskalla enkä voi mennä vaativiin tilaisuuksiin. Niinpä olen joutunut kieltäytymään joistain tulkkausista.

6. Mahdollinen työn jatkuminen tai työttömyys

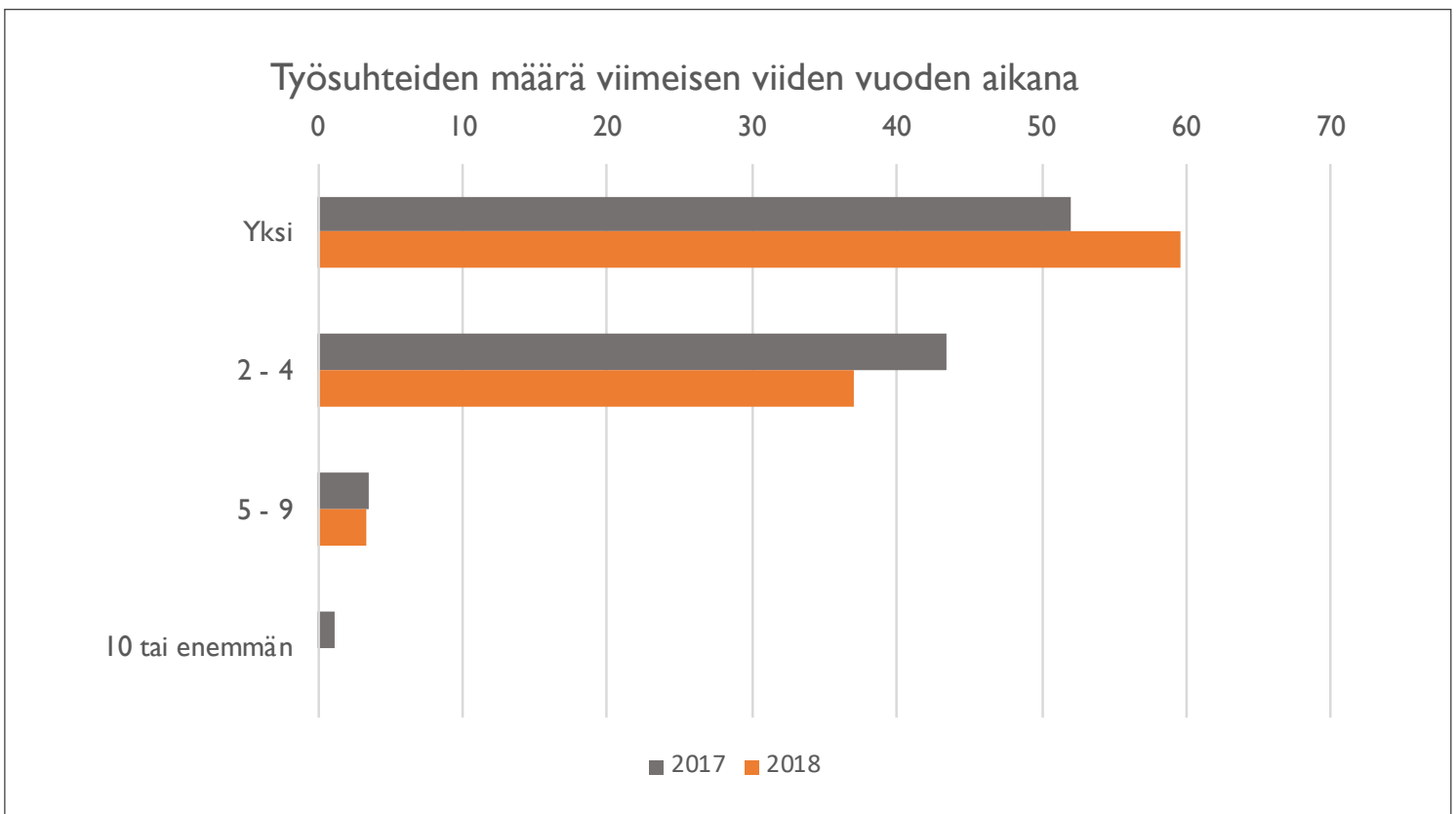
Kelan tuleva kilpailutus sai monet tulkit vuonna 2017 epäilemään työsuhteensa jatkumista. Tulkkeja pelotti ja epäilytti yritystensä menestyminen kilpailutuksessa. Lopulta kuitenkin suurin osa tulkeista löysi tulkkausalan työtä, vaikkakaan ei entisestä työpaikastaan ja suurin osa tulkeista ajattelee, että työ todennäköisesti tai varmasti jatkuu.

KUVIO 16. Mutu-tunteeni siitä, jatkuuko työsuhteeni edelleen vuosien 2017 ja 2018 jälkeen. Vastaajien määrä 2017: 157; 2018: 114.

6.1. Aiempien työsuhteiden määrä

Tulkit ovat olleet ja ovat yhäkin hyvin työpaikkapysyviä henkilöitä. Kyselyn vastaajista lähes 60 % on ollut vain yhdessä työpaikassa.

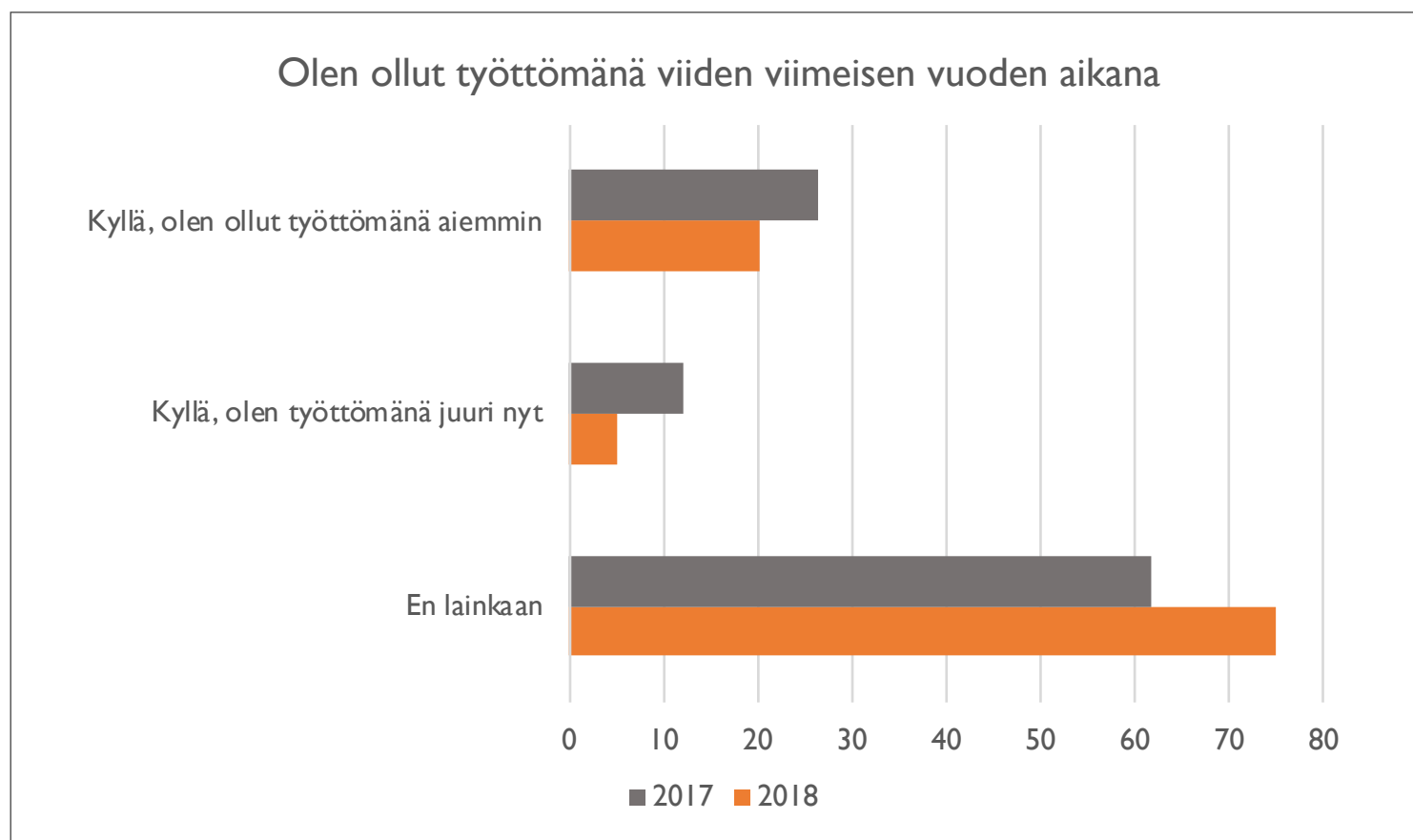
KUVIO 17. Tulkkialan työsuhteiden määrä viimeisen viiden vuoden aikana. Vastaajien määrä 2017: 175; 2018: 119.

Jo opintojensa aikana tulkkio opiskelijat tutustuvat erilaisiin tulkkausalalan yrityksiin. Jokaisella yrityksellä on imagoonsa ja siitä nousee mielikuva tulevasta työpaikasta. Harjoittelujen aikana he todentavat mielikuvansa ja moni lopulta mielellään lähettää työhakemuksensa juuri siihen yritykseen, joka vastaa hänen näkemystään yrityksestä, tehtävästä työstä ja omasta sopivuudesta juuri kyseiseen yhteisöön

Kela on taho, joka välittää suurimman osan tulkkien toimeksiannoista. Kela kilpailuttaa tulkkausalalan yritykset 2–4 vuoden välein tiettyjen vaihtuvien kriteerien perusteella. Yritykset osallistuvat kilpailutukseen valmistamalla pyydetty asiakirjat, joissa ne määrittelevät tarjoamansa tuotteet (tulkkauspalvelut) asiakkaille. Kela valitsee omien kriteeriensä perusteella ne yritykset, joille se välittää asiakkaiden tekemät tilaukset. Vuoden 2018 alkaessa Kela muutti hankintakriteereitään suuresti. Kentällä olleista, ehkä jo pitkäänkin toimineista yrityksistä osa ei enää päässyt Kelan tulkkauspalvelujen tuottajiksi. Yritykset joutuivat järjestämään yhteistoiminta- eli yt-neuvotteluja, joiden tuloksena tulkkaja irtisanottiin tai heidän työsopimustaan jouduttiin muuttamaan. Kilpailutuskauden alkaminen tammikuussa 2018 nostatti tunteita ja vaikutti monen tulkin ja yrittäjän arkeen.

6.2. Työttömyys

Tulkkausalalla on pitkään, noin vuoteen 2010 asti vallinnut täystyöllisyys. Jo opintojen aikana lähes kaikki opiskelijat rekrytoitiin yrityksiin. Nykyisin tilanne on muuttunut ja alalla on myös työttömyyttä.

KUVIO 18. Työttömyys viimeisen viiden vuoden aikana. Vastaajien määrä 2017: 175; 2018: 119.

Koska vuoden 2018 kyselyssä ei otettu selvää, oliko vastaaja vastannut myös vuoden 2017 kyselyyn, ei voida tietää, koskeeko työttömyys vastavalmistuneita tai jo alalla pitkään olleita.

Työttömyyttä on perinteisesti ollut tulkkausalalla (kesä)lomien aikaan. Kuviosta 18 voi kuitenkin nähdä, että nykyisin se ei ole enää ainoa aika työttömyydelle.

KUVIO 19. Työttömyyden kesto (vastaajien määrä prosentteina). Vastaajien määrä 2017: 83; 2018: 51.

Mikäli tulkki on ollut työttömänä viimeisen viiden vuoden aikana, on työttömyys suurimmaksi osaksi ollut kausiluoneista, esimerkiksi kesän aikana. Vuonna 2018 vastanneiden keskuudessa on ollut eniten osa-aikatyöttömyyttä (soviteltu päiväraha).

7. Kelan vaikutus tulkkien työtilanteeseen

Kela on muokannut ja muuttanut hyvin paljon tulkkialaa. Suurin osa töistä välittyy tulkeille Kelan kautta. Kela määrittää välillisesti tulkkien työpaikkoja, työaikoja ja työaluetta.

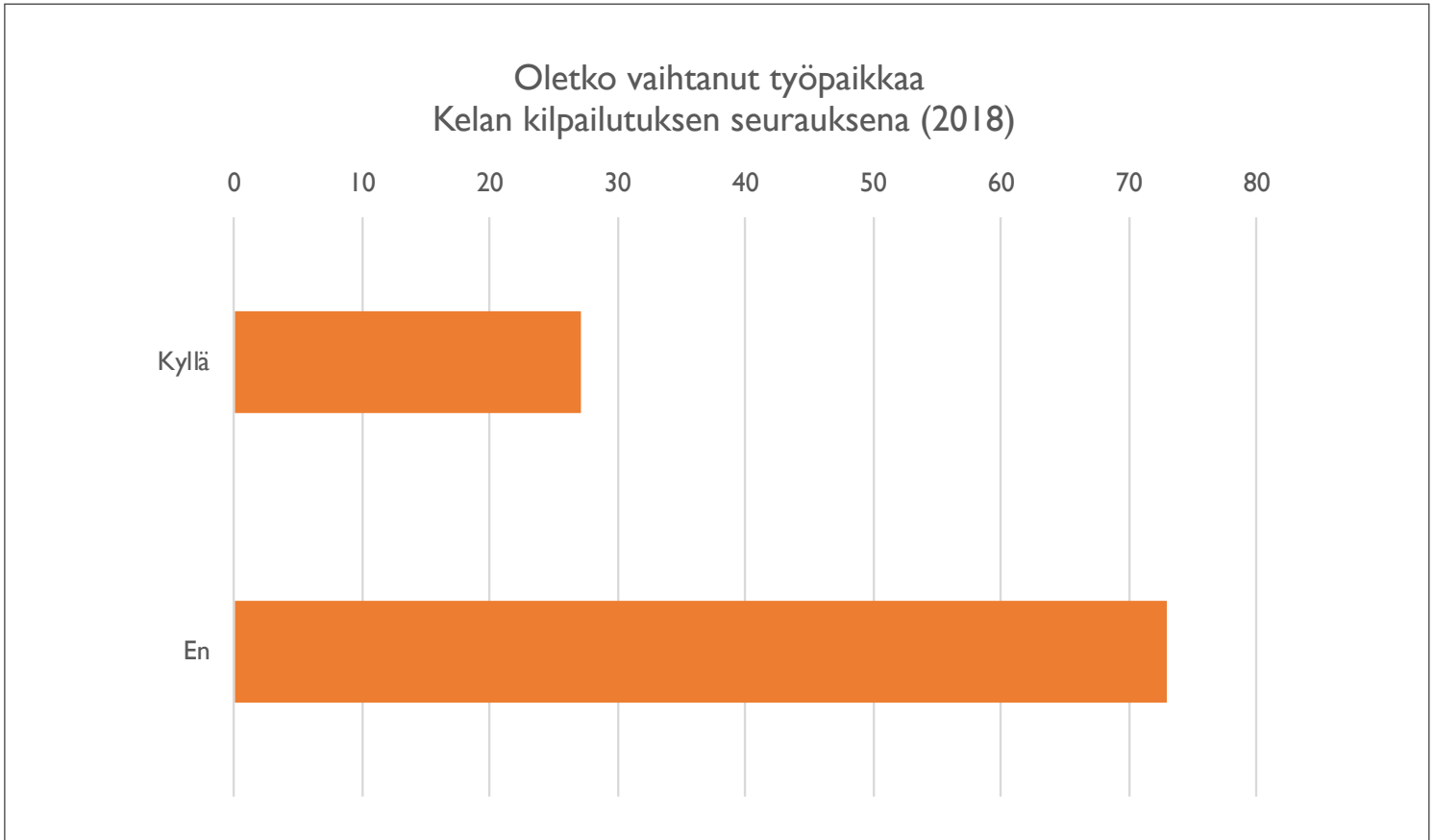
Vaikka turbulenssi tulkkialalla oli suuri syksyllä 2017 kilpailutulosten julkistamisen jälkeen, suurin osa (73 % tulkeista ei kuitenkaan vaihtanut tai joutunut vaihtamaan työpaikkaa.

Työsuhteen laatu on kuitenkin muuttunut, kuten kuviosta 20 voidaan havaita.

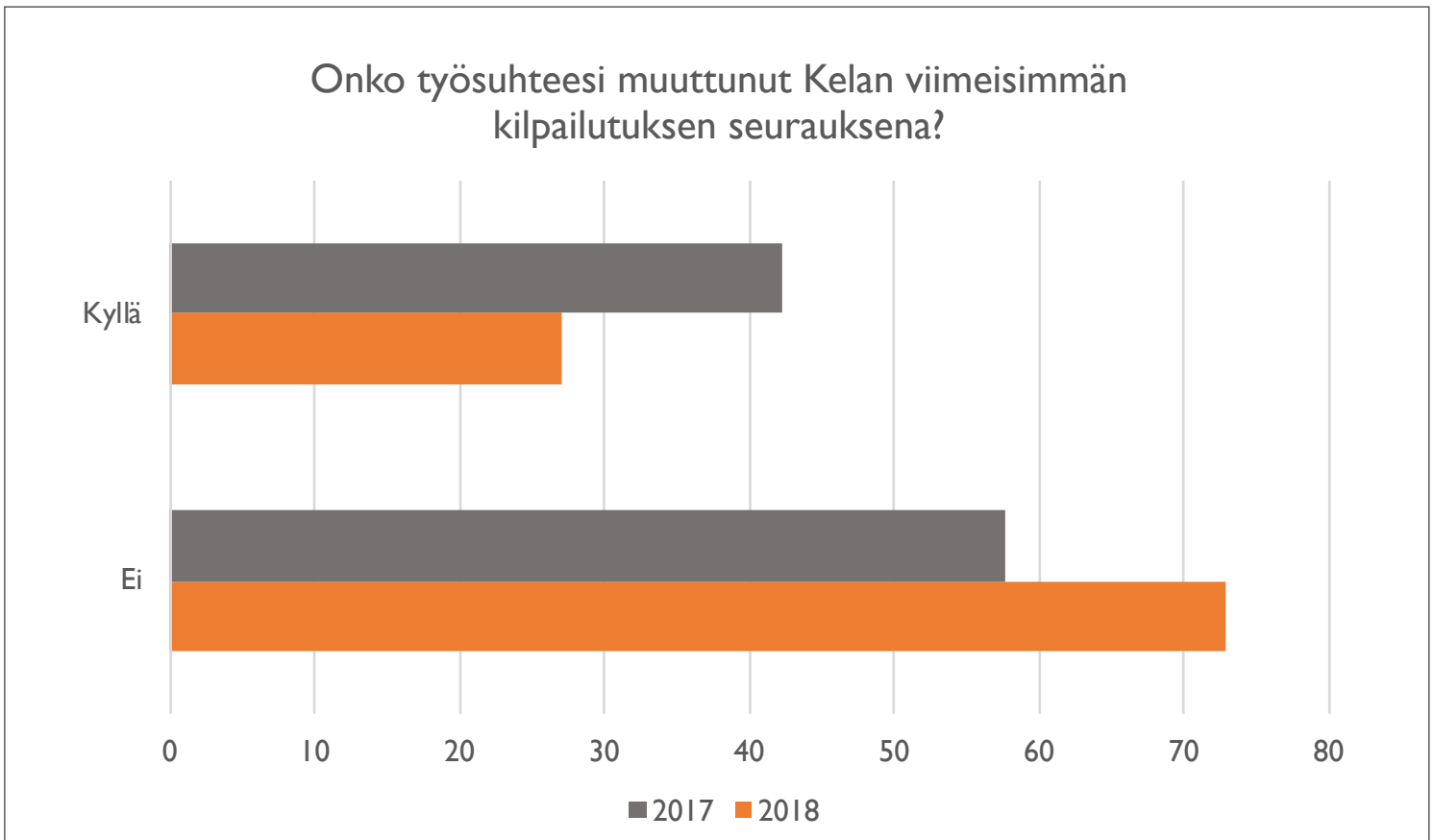
Sekä vuoden 2017 että 2018 selvityksessä kysyttiin, onko tulkin työsuhte muuttunut Kelan viimeisimmän kilpailutuksen seurauksena. Vuoden 2017 vastaukset ovat oletettavasti peilanneet jo vuoden 2018 alkutilannetta ja vuoden 2018 kysely on tehty siinä vaiheessa, kun laineille on jo laskettu öljyä ja suurin myrsky on laantunut.

Joka tapauksessa näyttää siltä, että tulkeista 27 %:n työsuhte on muuttunut jollain tavalla vuoden 2018 kilpailutuksessa. Enemmistö (73 %) on saanut pitää työsuhteensa ennallaan.

Yksittäisten tulkkien työsuhteisiin on tullut Kelan kilpailutuskauden vaihtumisen myötä erilaisia muutoksia. Joidenkin kohdalla (6) työsuhte on jouduttu jopa purkamaan, koska yritys on joutunut vähentämään henkilöstöä. Tuntipalkalla töitä tehneiden työsuhdetta muutettiin niin kutsutuksi nollatyötuntisopimukseksi (6). Yksi tulkki joutui ottamaan toisen työn tulkkauksen rinnalle, yksi vaihtoi työpaikkaa. Yrittäjiksi ryhtyi neljä aikaisemmin työntekijöinä toiminutta tulkkia. Kelan vähimmäistyöntuntivaatimuksen vuoksi yksi tulkki joutui jättämään työnsä.

KUVIO 20. Oletko vaihtanut työpaikkaa Kelan kilpailutuksen seurauksena (2018). Vastaajien määrä 2018: 118.

KUVIO 21. Onko työsuhteesi muuttunut Kelan viimeisimmän kilpailutuksen seurauksena 2017 ja 2018. Vastaajien määrä 2017: 175; 2018: 118.

Koska Kela vaati, että kokopäivätyötä tekevien tulkkien on keskityttävä kahteen ja puolipäiväistä tulkkaustryötä tekevien on keskityttävä yhteen tulkkaustryöteeseen, eli jokaiselle tulkkille voidaan välittää vain tietyntyylisiä tulkkauksia (viittomakielen tulkkaukset /kirjoitustulkkaukset /tulkkaukset kuurosokeille asiakkaille), on pakollinen valinta kaventanut työmahdollisuuksia. Vaikka tulkkilla olisi useampia pätevyyskertoja, hän ei tietyissä tilanteissa voi tehdä kaikkien pätevyyskertojensa mukaisia töitä. Tämä vaatimus on vienyt kolmelta vastaajalta puolet töistä. Joku on jopa joutunut vaihtamaan alaa kokonaan, koska on katsonut joutuneensa liian suuren riskin eteen lapsiperheen vanhempana.

8. Tulkkien ajatuksia tulkkialan työstä

Kelan kilpailutuskauden vaihtuminen ja kilpailutusehtojen muuttuminen on vaikuttanut monen tulkin elämään. Osa muutoksista on ollut positiivisia, mutta myös negatiivisia muutoksia on avattu runsain mitoin. Tulkkien harmittaa esimerkiksi se, että jotkut hyvinvoivat yritykset on pakotettu irtisanomaan työntekijöitään. Jäljelle jääneiden on ollut pakko luoda työyhteisönsä työntekijädynamiikkansa uudestaan. Urakehityksen on nähty vaarantuvan jopa niin, että alanvaihto on tullut realistiseksi vaihtoehtoksi. Työpaikan pakkovaihtaminen on käynyt raskaaksi. Omien kollegojen kanssa kilpailu samoista työpaikoista on murttanut itseluottamusta. Samoin työehtojen muuttuminen on ahdistanut. Joillakin tulkkien kuukausipalkkainen työ sopimus vaihtui nollatuntisopimukseen toisessa yrityksessä. Joillekin tulkkien on annettu mahdollisuus jäädä entiseen yritykseen, mutta jääminen olisi vaatinut työntekijäalueen muuttamista. Pitkät matkat tai muutto toiselle paikkakunnalla on ollut mahdotonta. Vaikeita tilanteita on ollut monilla, eikä vähiten perheellisillä. Monet kertovat, että yksityiselämään on jopa uhkarohkeaa ryhtyä suunnittelemaan kovin suuria muutoksia. Asuntolainan ottaminen on mietittävä todella tarkasti. Työnantajat ovat voineet tässä tilanteessa sanella työntekijöille lähes minkälaisia ehtoja tahansa. Monet työntekijät ovat olleet pakotettuja hyväksymään erilaisia ehtoja, koska ala on ollut ja on yhä se, millä tulkit haluavat toimia.

Asiakkaiden kannalta on ollut haitallista se, että tutut tulkit ovat joutuneet luopumaan osaamisaloistaan, koska he ovat saaneet Kelan rajoitusten vuoksi keskittyä vain yhteen tulkkaustryöteeseen. Erityisosaamista ei ole voinut käyttää tai kehittää, ja osaamistaso on jopa laskenut. Asiakkaiden ihmettely on jatkuvaa. Kukaan ei ole varsinaisesti ymmärtänyt, miksi täydennyskoulutusta on vaadittu, kun kohta perään on evätty mahdollisuus tehdä työtä laajennetun osaamisen puitteissa.

Joidenkin yritysten hyvä sijoittuminen kilpailussa perustuu halpuihin hintoihin. Se puolestaan johtaa siihen, että tulkkaustryötä on tehtävä niin paljon kuin vain on mahdollista ja mihin aikaan tahansa, eikä valmistautumiseen jää aikaa. Tulkit kärsivät, palavat loppuun ja lopulta asiakkaatkin kärsivät. Oudoksuntaa on aiheuttanut myös se, miten tulkkialaa yleensä on voitu kilpailuttaa ja miten laatuasteet on määritetty. Koulutus tai AMK-tasoinen pätevyys omaaminen ei välttämättä ole taan alan osaamisesta ja parhaasta mahdollisesta asiakaskohtaamisesta sekä tulkkauksesta.

Kysymyksiä on herättänyt myös motiivi vähentää palveluntuottajien määrää. Tulkkien pyöriteltiin yrityksestä toiseen ja lopulta lähes kaikki ovat työllistyneet. Tunnekuohu, ahdistus ja epä tietoisuus on ollut valtavaa – turhaakinko? Tulkkien tuntuu, että työsuhteet yritykseen ja työyhteisöön säilyy, jos Kela niin päättää. Kelalla on valta päättää kilpailutuskautta tulkin elämään liittyvistä asioista. Tässä tilanteessa yksittäinen tulkki ei jaksa tutustua yritykseen, asiakkaisiin tai kollegoihin. Tulkkien hyvinvointi on vaakalaudalla. Monet ovat valmiita lopettamaan, jos nykyinen tilanne ei korjaannu. Jotkut ovat jopa joutuneet sen tekemään: ryhtyneet työhön toiselle alalle tai kouluttautumaan uudestaan.

Jotkut tulkit ovat kokeneet muutosvaiheessa myös positiivista kehitystä. Kilpailutuksessa vastaan tulleet välttämättömät muutospaineet ovat pakottaneet vaihtamaan työpaikkaa. Askel uuteen on ollut vaikeaa, mutta lopulta kannattava. Jotkut kertovat päässeensä entistä parempaan työyhteisöön. Yrityksen perustaminen on ollut joidenkin haaveena jo pidemmän aikaa. Uusi kilpailutus antoi mahdollisuuden, jota ei ole tarvinnut katua, sanoo toisen palveluksessa ollut tulkki.

Vastaajien positiivisia kommentteja (tiivistetysti ja yhdistellen):

- Tulkkilistojen (asiakkaat voivat kirjata Kelalle annetulle listalle itselleen sopivimmiksi katsomansa tulkit) vuoksi työtilanteeni on miellyttävämpi ja parempi kuin koskaan ennen.
- Olen saanut tulkkata tilanteissa, jotka vastaavat osaamistani ja joissa viihdyn.
- Matkustaminen on vähentynyt ja olen voinut tehdä enemmän tulkkauksia.
- Yhteistyö välityksen kanssa sujuu hyvin.
- Olen tyytyväinen työnantajaani ja työtilanteeseeni.
- Yhteistyön parantamiseksi tulkit toivovat kuitenkin (lisää) Kelan kanssa käytävää avointa keskustelua ja asioiden käsittelyä.

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

www.humak.fi